

Dá se Německo zfašisovat?

Otázka je osudná pro celou Evropu. Německo není politická periferie. Není to Rusko, Itálie, Španělsko. Zde se rozhoduje. O demokracii, o kulturních hodnotách, drahých liberalismu, o reakci a revoluci, o nových formách hospodářství, o „úpadku západu“, o anarchii a caesarismu, o míru a válce, o „civilisaci“ a bolševismu. Nebudeme se klamat o tom, že obratem z konce ledna nabyly věci velmi nebezpečného spádu, a že rozhodnutí, které se hledá, může padnout už skoro jen mezi krajnostmi, tedy mezi zly. Německá reakce se odhodlala přijmout revoluční formu. Hitler, který měl zůstat jen vůdcem jejích pomocných sborů, jen jejím náhončím mezi dělnictvem, jen krysařem zproletarisovaných, vyrazených a beznadějných, stal se i jejím kapitánem. A nyní: Pluj vesele, galéro!

Papen pokouší se zoufale sehnati v poslední minutě do houfu trosečníky německého konservatismu, katolíky spolu s protestanty, a Hugenberg se utěšuje, že tyto volby jsou už rozhodně poslední. Nezapírá, že, pokud na něm bylo, voliči nemusili by se během jednoho roku šestkrát obtěžovat. Ví, že volby se dělají vlastně proti němu, poněvadž s marxisty a židy se hakenkrajcleršinemíní pouštět do sčítání hlasů. Německý národ žádá se sice o laskavé udělení důvěry, dokonce na lhůtu, pouhý pakatel čtyř let, ale kdyby náhodou se k tomu neměl, vystačí Hitler i se svými gardami a ty se svými karabáči a boxery. Voličské masy jsou jim dobré jen proti těm, kteří těchto populárních argumentů dokonale postrádají a dělají jako by byly nad ně povzneseni — a tudíž i nad demagogy. Pro junkery a nacionální kapitalisty zůstanou hitlerovci „parvenus“. Ale bez boží milosti a společenské hierarchie vilémovské periody bude jim těžko ovládat tribuny, které jednou pustili k veslům.

Autorita říšského presidenta byla stavovskými a rodinnými vlivy zle pocuchána a říšská obrana zatažena od května loňského roku — vzpoura vrchního velení armády a loďstva proti ministru Groenerovi — příliš nebezpečně do politiky. Generál Schleicher měl, jak se ukázalo, nejlepší úmysly, ale přes pověstnou mazanost a zběhlost v kuloárových hovorech a setkáních naprostý nedostatek smyslu pro politiku, pro to, co je a jak se dělá. Byl přece jen v o j á k. Při tom je ovšem svrchovaně zajímavé, že to byl právě vojenský kancléř, který si vysloužil název sociálního generála, který chtěl vládnout s odborovými organizacemi a který se stavěl důsledně proti autokracii a reakci. Ale právě tento rozkol mezi lidmi kolem Hindenburga, rozpor mezi fantastickými Papenovými idejemi o obnově „svatého říše římské“ a realistickým zájmem vojenského šéfa na „celém Německu“, na zachování národní jednoty a na spokojenosti mužstva zavinil bezděč-

ně příchod Hitlerův, poněvadž se pak „vláda presidiální“ stala buď pouhou záležitostí německo-nacionálního „Herrenklubu“ nebo institucí ryze pomyslnou, kancléřstvím ve vzduchoprázdném prostoru.

Nyní jde o to, zda se Hugenbergovo spoléhání na rozumovou a mravní slabost hakenkrejlerství osvědčí lépe než Schleicherovo na jeho úpadek a rozklad. Hitler triumfuje a má z lednového převratu ovšem víc než zákulisní činitele, kteří byli jeho strůjci a prozatím si ponechali hlavní páky státního aparátu v rukou. Přejde na to, udrží-li je, po případě udrží-li se celý stroj pohromadě. Co se odehrává před našima očima, je rozhodně velkolepý pokus o fašisaci největší evropské země, jednoho z nejstarších národů (třeba ne ve smyslu politickém) a jednoho z nejmohutnějších hospodářských organizací světa. Může se to podařit?

Všechny analogie zde selhávají. Ne že Hitler není podobný Mussolinimu; ten také teprve vyrostl na své úloze a ukázal nám až po letech, kdo je a co dovede; podstatné však je to, že Německo není Itálie z roku 1922. Německo nepropadlo nikterak sociálnímu rozvratu a jeho administrativa nebyla ochromena. Jen parlament byl vyzazen z funkce zeslabením oportunního středu a vzájemným paralysováním radikálních křídel. Nebylo však nikterak prokázáno, že tento stav je nenapravitelný. Naopak. Katolíci, i nyní ještě, když byli postaveni před hotovou věc nacionálně-hakenkrajclerské koalice, byli ochotni většinu umožnit. Jde tu zřejmě o násilí menšiny, která si nepřeje být rušena, ale menšina nesourodé, zatím co většina může v odporu dobře vytvořit jednotnou frontu. Její jednotlivé složky jsou vesměs zvyklé tuhé kázi a vytrvalé obraně. Lze si těžko představit, že by se Hitlerovi mohlo podařit, co se nepodařilo Bismarckovi: zlomit německý katolicismus, zakotvený v zemích jihozápadních, a vyvrátit k tomu ještě nejstarší dělnické odborové organizace. Německý fašismus je od počátku zařízen naopak na jejich převzetí po marxistické soc. demokracii, proto se nazývá národním socialismem. Ale nezískal-li jejich důvěru dříve, ve spolku s Hugenbergem ji jistě nezíská. Musí tedy bojovat na obě fronty, proti junkerům a generálům i proti páterům a odborářům, býti současně sociální i podnikatelský, reakční i revoluční a nedostane se ze svých programových rozporů a mlhovin. Nepropadne-li definitivně lokajské úloze u kapitalistů a monarchie, stane se přece jen „generálním ubytovatelem“ bolševictví, jak Moskva od něho očekává. Vše záleží patrně na dalším vývoji světové krise, jejímž je hitlerovství vedlejším produktem, na niž zas zpětně působí, ale jejímž proudem je unášeno spolu s ostatními.

R. Procházka.

poznámky

Soběstačností k záhubě

Kdo by neznal to svůdné a dnes tak oblíbené heslo: „Čechoslováci, kupujte čsl. výrobky“, které je stavěno v posledních dvou letech u nás a v obdobném znění i všude za hranicemi do popředí všech hospodářských zájmů? Jeho výklad laické veřejnosti se různí (na př.: Přispějte tak k zmírnění nezaměstnanosti! Neodsávejte zbytečně kapitály s domácího peněžního trhu! Dávejte práci domácím dělníkům! atd. ad libitum), ale u porovnání s jinou neméně důrazně propagovanou myšlenkou, myšlenkou trvalého zvěšování odbytu domácího zboží za hranicemi, nutně nám zde musí napadnouti jistá logická nesrovnalost. Jak se má rýmovati naše úpěnlivé volání do světa: Němci, Francouzi a vy všichni ostatní, kupujte také čsl. výrobky! Pamatujte na jejich vysokou kvalitu a zároveň tak nízkou cenu!, jak se to má rýmovati s naší domácí intenzivní propagandou autarkie? Což pak si nikdo nechce na vedoucích místech konečně uvědomiti:

a) že vývoz může být v mezinárodní směně statků kryt jedině dovozem zboží (eventuálně i kapitálu) v tomu odpovídající hodnotě,

b) a že tak „moudrá opatření“ jako u nás dovedou si vymysleti a svá hospodářství jim podříditi i všude jinde?

Již dva roky jsme přibližně obětí této pochybné mezinárodní obchodní politiky. Je pravda, že autarkie nejenom u nás, ale i ve většině ostatních států zvítězila (byť i ne právě slavně), ale těžce na to doplatil světový obchod a průmysl. Ten hyne a strádá. Sestup křivky intenzity mezinárodního obchodu se nám jeví velice strmým. Po jistě ne uspokojivých bilančních výsledcích za rok 1931 setkáváme se v roce následujícím — 1932 — s ještě beznadějnějším poklesem. Náš dovoz se tak v minulém roce zmenšil o dalších 32% oproti roku předcházejícímu a náš vývoz klesl dokonce o plných 43.9%.

Tato sestupná tendence ve vývoji mezinárodního zahraničního obchodu se nám jeví přibližně stejně ve velké většině ostatních, hospodářsky významných států (ačkoliv celkový roční obrát zahraničního obchodu klesl u nás snad nejvíce: u nás o 37.5%, v Německu na př. o 36%, v U. S. A. o 35% a pod.), a neměla by tak škodlivých účinků, kdyby byly splněny alespoň následující dva předpoklady:

a) kdyby naše hospodářství bylo nezávislé na vývozu přebytečných produktů a dovozu velké většiny průmyslových surovin, t. j. kdyby relativní blahobyt obyvatelstva nebyl odvislý od úspěšného vývozu;

b) kdyby celkový vývoz klesal rovnoměrně s dovozem.

Ale tyto předpoklady splněny nejsou a nikdy splněny být nemohou. Č. S. R. je stát téměř z poloviny průmyslový, a tím, s ohledem na nepřilíh velkou jeho rozlohu, typicky exportní, kde v normálních dobách, „díků“ jednostrannému rozložení průmyslu ještě ve starém Rakousku (který z valné části připadl nám), reprezentuje zahraniční obchod asi 1/4 našeho celkového ročního obrátu nár. jmění. Ale je zatím vyloučeno, aby u nás pokles zahraničního obchodu mohl být vyvážen eventuálním zesílením vnitřního trhu. A naši propagátoři autarkických hesel spletli se ještě i v jiném: vývoz u nás v posledním roce intenzivního ochránářství neklesal, jak by bylo žádoucí a jak bylo i očekáváno, stejnoměrně s dovozem, naopak, dočkali jsme se toho, že po pravidelně aktivní neb alespoň vyrovnané bilanci našeho zahraničního obchodu, která na př. ještě v roce 1931, při pokleslém již celkovém obrátu 25 miliard Kč (proti 40 miliardám v roce 1929, dosáhla aktiva 1350 milionů Kč, se mění v roce 1932 při katastrofálně ztenčeném obrátu pouhých 16 miliard Kč na pasivum více než 750 milionů Kč. Již z toho je zřejmo, že kult soběstačnosti se nám vymstil více než kterémukoliv jinému státu, což ještě lépe vysvitne, porovnáme-li vzájemný vztah loňského poklesu dovozu a vývozu v různých státech, který se u nás jeví nej-
příznivěji. Všimněme si proto následujícího srovnání procentuálního poklesu dovozu a vývozu v roce 1932 u porovnání s rokem předcházejícím:

	dovoz	vývoz	poměr
Č. S. R.	32%	44%	137
Německo	31%	40%	129
Francie	29%	35%	121
Rakousko	37%	42%	113

Položíme-li stejnoměrný procentuální pokles dovozu a vývozu rovný 100, vyplývá z předcházejícího, že se v Č. S. R. tento vzájemný poměr zhoršil na plných 137, zatím co v Ně-

mecku na 129, ve Francii na 121 a v Rakousku na pouhých 113. Je patrné, že v těchto státech disparita mezi zmenšením dovozu a vývozu nikde nedosáhla takové míry jako u nás (stejně tak bychom mohli uvést řadu jiných států jako na př. Polsko, Holandsko, Švýcarsko atd.), ba dokonce některým státům se v minulém roce i podařilo pokles vývozu v poměru k poklesu dovozu ještě zmírniti, což vidíme z následujícího srovnání:

U. S. A.	37%	33%	89
Kanada	28%	19%	69
Anglie	18%	7%	39

Autarkie se nám proto jeví jako hezká věčička pro některé života méněschopné domácí producenty (také z řad velko-
agrárních), kterým se radikálním omezením dovozu skýtají určité monopolní výhody, ale škody, které se tím vším hospodářskému celku způsobily, jsou nezměrné. Zejména jsou tyto ochránářské metody nebezpečné pro stát, který závisí do té míry na exportu svých průmyslových přebytků jako Č. S. R. a lpění na takovémto nezdravém stavu musí dříve nebo později hospodářství takového státu úplně rozvrátiti. J. Brož.

Myšlenka, strana a hnutí

Jeden list navázal na slova býv. arcibiskupa Kordače a položil si otázku: musí být katolik lidovcem? Otázka tato jest pro velmi mnohé zbytečná; vyřídili si ji jinak. Ale katolik, který si tuto otázku položil, vyzývá druhé katolíky, aby se nebáli toho, že bez legitimace lidové strany budou katolíky méněcennými nebo katolíky špatnými. Jest to dosti běžný případ: člověk který jde za určitou myšlenkou, poznává, že myšlenka té může zůstatí věren, i když se vyhne politické straně, která říká, že právě za tuto myšlenku bojuje.

Posl. Macek vnesl do diskuse o krisi socialismu (kterou dnes u nás mohli bychom uvést jako něco, o čem se může hovořiti mezi čtyřma očima, ale o čem se nesmí psáti) nový prvek. Víra v socialismus. Někteří se dívají skepticky. Proč se má uvažovati o víře, tam, kde socialismus pracuje s rozbořením hospodářské situace, kde se pokouší najíti konkrétní návrhy? Co s vírou, když se tu jedná o rozumové poznávání špatné organizace společenské a o praxi, jak společnost lépe organisovati? A přece posl. Macek, který si klade otázku, proč není té víry v socialismus, přiblížil se nsnázím socialismu více než kdokoliv jiný. Lidé nejsou v politických stranách proto, že si přečetli jejich programy, pozorně je rozvážili, aby se pak pro jednu stranu rozhodli. U některých rozhodoval hmotný zájem. U některých temperament. Některé zavedlo do politické strany prostředí. Lidé však drží v politických stranách víra v ně. Mluví-li se o krisi demokracie, mohlo by se větším právem mluvit i o krisi stran. Strany prožívají krisi. Stav v SSSR, v Itálii, v Německu a i jinde v mnohém vyplývá z krisi stran. V mnohém ztratily kontakt s přítomností, a to právě v době, kdy přítomnost tluče na rozum a srdce každého. Přes to, že vliv politických stran neobyčejně stoupl jednak tím, že v jejich rukou jest politika státní a že na druhé straně staly se jakýmiis odborovými organizacemi, které — vedle skutečných odborových organizací — hájí zájmy svých členů, svazek stranika a strany se uvolnil. Na venek vše klapě. Členů v matrikách dokonce přibývá, při volbách přibývají nové hlasy. Ale přes to vnitřní hlas strany tichne. Lidé nemají již toho pravého nadšení pro strany. Tato víra ve strany není něco, co by bylo možno nějak měřiti a objektivně zjišťovati. Tím spíše, že i tato víra se během let měnila. Socialistické strany již dnes nepotřebují přímo probuzenského nadšení prvnických socialistů, protože mají své mohutné mocenské opory hospodářské, odborové, politické i kulturní. Atmosféra t. zv. agitačního socialismu jest jiná než t. zv. socialismu konstruktivního; nechci rozhodovati, je-li správné stavěti tyto dva pojmy tak ostře proti sobě, jak se často dělá. Ale víry v socialistických stranách jest dnes méně než dříve. U jiných stran jest tomu podobně, ale u stran, které drží status quo, tento nedostatek vnitřní víry není tak velkou nesnází jako u politické levice.

Strany přestaly být hnutím, které má bezprostřední poměr k myšlence, které myšlenku neobkličovalo organizací tak složitou, až se sama myšlenka ztrácí. Strany jsou dnes organizacemi, které vyřizují mnoho věcí, které s původní jejich myšlenkou mají velmi málo společného. Nadto strohý režim stranický vede k tomu, že praxe jednotlivců se rozchází s myšlenkou strany, což nutně musí ubíjeti víru ve strany. Snad se to navzájem vyrovnává tím, že poměry jsou stejné ve všech stranách. Ale roste počet indiferentních, roste počet lidí bez zájmu. Nemohou-li se dnes politické strany porovnat s politickou mládeží, která usiluje o aktivní politickou práci, pře-

baže v mnohém si ji představuje jinak, bude to za několik let ještě horší. Nebude tu jen t. zv. generace třicátníků, ale bude tu dorůstati mládež, která nemá vůbec žádného zájmu na politickém životě, protože v něm nevidí nic, co by chytlo ji u srdce. Strany budou bez dorostu.

Politické strany jsou nutné, ale bylo by chybou politických stran, kdyby hřešily na to, že každý rozumný uzná jejich nutnost. Nejsou nutné totiž v té formě, v jaké je známe dnes. I o politických stranách platí to, že se udržují tím, čím vznikají. Strany, které děkují za svůj vznik velké myšlence, která vytvořila hnutí, musí se vrátiti k původní své myšlence a k tvaru hnutí, které má víru lidí, nechtějí-li se státi stranami historickými, které mají zajištěné místo v politické historii, ne však místo v živé přítomnosti s dobrou vyhlídkou do budoucnosti.

V. Gutwirth.

Ani senát nechce být lepší

Výbor senátu právě debatuje o státním rozpočtu. Je to jen ústavní formalita, že také senát musí o rozpočtu jednat, a není vinou ústavy, ale senátu samotného, že se to obecně považuje za maření času a parlamentní balast. Ta debata, i kdyby se každoročně nezkracovala na minimum a kdyby se jí věnovala stejná doba jako ve sněmovně, nepřinesla by ostatně také nic nového, protože je pouhopouhým opakováním všeho toho, co bylo proneseno už ve sněmovně a často se rozbíhá i do něčeho, o čem se mohlo říci, kdyby to nebylo příliš neuctivé, že je to tlachání. Ale s hlediska parlamentu a parlamentarismu je to ústavní úkon, který má být nesporně prováděn s vážností, tím spíše, že senát pořád nařiká na to, jak je přehlížen a utiskován. Minulý týden se tam však stala věc, která nemá ve sněmovně obdoby a která je s to uvést v pochybnost všechny ty hezké řeči o senátní chuti k práci.

V pátek minulého týdne, jak to zaznamenala oficiální korespondence, měl mluvit sociálně demokratický senátor Novák, ale odepřel ujmout se slova, protože se děl ve výboru s předsedou takřka sám. Ostatní senátoři si své rozmyšlenky už odmluvili a šli do restaurace na oběd. Předseda musel tedy přerušit schůzi, a až byli páni senátoři nahnáni zase do zasedací síně, mohlo se v jednání pokračovat.

Doposud každému, kdo kritisoval neúčast poslanců a senátorů v plenárních schůzích, vykládaly učené koaliční noviny, že je naivní, když si myslí, že plenum sněmoven je místo, kde se pracuje. Vlastní práce parlamentní konají se prý ve výborech, kde se čile debatuje, kde je pracovní ruch atd. Jak je to už také s těmi výbory, ukázal nám tedy senát těchto dnů, když přenesl pracovní ruch z výboru do senátní restaurace.

Koaliční listy rády také omlouvají své lidi tím, že je to prý chyba v systému a ne v lidech. Minule Prítomnost ukázala, jak uboze vypadala rozpočtová debata ve sněmovně. Tam to nebyl také vinen systém, ale lidé, stejně jako dnes v senátě. Lidé dbali svých povinností, nezatížení třiceti služebními léty v profesionální politice, lidé nezestárlí politicky až do otupělosti k celému parlamentnímu zřízení, zhostejněli k tomu, že kompromitují nejen sebe, ale demokracii a parlamentarismus, ti by nemohli udělat to, co se stalo v senátě. A i kdyby to byl systém, lidé nelhostejní k nynější době a vzrůstající nespokojenosti s parlamentarismem, museli by systém změnit, ne ho podporovat a svými činy zdůrazňovat.

Ed.

Slova a jejich význam

Jsou cizí slova, pro která marně hledáme dobrý český překlad. Hledáme-li na př. marně česká slova, která by plně vyjádřila to, co je obsaženo v pojmech: hochštapler, snob, parvenu, není to způsobeno jen tím, že by Češi podléhali kouzlu cizích slov, ale i tím, že český společenský život v jeho nejrůznějších formách se pohyboval po kolejkách zdravého i nezdravého průměru, takže nebyla pozitivní potřeba tvořit a uvádět do oběhu česká slova pro některé zvyky lidí, kteří zůstávali v celku výjimkou. Dnes ovšem tomu tak není a tak setkáváme se s lidmi, pro jejichž klasifikaci musíme užívat slov cizích.

Trochu jinak je tomu v politice. Někdy ji mám v podezření, že užívá cizích slov, protože toto cizí slovo lépe zakryje věc, která by vynikla v plné drsnosti, kdyby se to řeklo česky. T. j. srozumitelně. Takovým slovem je na př. inkompatibilita. Slovo tvořené podle všech zásad, aby jazyk byl v nebezpečí překrošnutí. Inkompabilita dělá starosti předsednictvům N. S., které od některých klubů nemohou dostat seznamy poslanců a senátorů, kteří sedí ve správních radách různých bank a průmyslových podniků, aby se mohlo posouditi, do jaké míry československý zákonodárce se může exponovat ve ve-

dení bank a průmyslu. Řekněme česky, oč jde: o hroší kůži jednotlivců, kterým po dobrém ani zlém nelze vyložit, že úkol zákonodárce je příliš krásný a odpovědný, aby se musil k němu přidávat celý růžencec dobře placených funkcí. — Totéž platí o t. zv. kumulaci funkcí, zejména honorovaných. To jsou cizí slova, ale neskřívají nic jiného než hrabivost, nenasytnost peněz, chamtivost, proti níž sedlák, kterému se tyto vlastnosti přisuzují (a ne vždy právem), je postavou laskavou a ušlechtilou. Proto se řešení t. zv. kumulace funkcí nehýbá s místa, protože tato hrabivost a nenasytnost je nepřístupná jakýmkoli výkladům. — Podobně je tomu s t. zv. reprezentací. Reprezentovat se! To vjelo českému člověku do nohou. Bylo správně jednou řečeno, že při t. zv. reprezentaci nejde o nic jiného než o flancmajorství. Není to slovo české, ale je bližší věci než slovo reprezentace. — Nebude lépe, dokud pro mnohá cizí slova nenajdeme jadrná česká slova, obsahující již odsudek bolesti, o kterou jde.

V. G.

Strana a peníze

Zapomenulo se už na to, že národní demokracie jednala se stráničkou posl. Stříbrného o splynutí. Nemůže být hned tak větší doklad o úpadku národní demokracie, než bylo toto jednání. Národní demokracie, která na počátku republiky měla velké politické naděje, jest nucena jednat se stráničkou posl. Stříbrného, aby se její vliv snad zvětšil. A nejen to: lidé Stříbrného v tomto jednání kladli ještě podmínky. M. j. žádali, aby nová strana — přirozeně národní strana — nebyla závislá na příspěvcích českoněmeckého svazu průmyslníků. Nato uvedl dr. Kramář — jak referoval tisk posl. Stříbrného — že národní demokracie nedostává žádné příspěvky přímo od českoněmeckého svazu průmyslníků, že je dostává prostřednictvím třetí osoby, aniž by zkoumala bližší okolnosti. Na toto tvrzení neodpověděl dosud ani dr. Kramář, ani jeho strana. Hodně vody uplynulo, ale vysvětlení nepřišlo. A přece šlo o tvrzení, přes které nelze přecházeti k dennímu pořádku. U nás základem politického života jsou politické strany. Proto musíme dbáti toho, jaké jsou finanční základy jednotlivých politických stran. Sotva by kdo byl ochoten financovati politickou stranu jen pro soukromou potěchu, aby si pak dělala, co za vhodné uzná. Jsou-li u nás politické strany základem politického života, není lhostejno jejich finanční pozadí. Co bychom dělali u nás s politikem, který „dostává peníze prostřednictvím třetí osoby, aniž by zkoumal bližší okolnosti“? Sotva bychom k takovému politikovi měli důvěru. A sotva bychom měli důvěru k novináři, který by přijímal peníze „prostřednictvím osoby třetí, aniž by zkoumal bližší okolnosti“? Jistě bychom se dívali na takového novináře velmi úkosem. A tu máme národní demokracii, jejíž dr. Kramář prohlásil, že národní demokracie dostává peníze „prostřednictvím osoby třetí, aniž by zkoumala bližší okolnosti“. Máme v ústavě pasus, který zaručuje neodvislost poslanců. Praxe vypadá ovšem jinak. Jak však vypadá neodvislost politické strany, která přijímá „peníze od osoby třetí, aniž by zkoumala bližší okolnosti“? Je-li národní demokracie tak bezstarostná, že nepociťuje potřebu zkoumat tyto „bližší okolnosti“, měli by na úplně vyjasnění věci naléhati ti, kteří nejsou zvyklí přijímati peníze, nezkoumajíce bližších okolností.

V. G.

Optický klam

Tak se dá charakterisovat názor valné části veřejnosti na sociální úroveň soukromého úřednictva. Neúměrné platy některých hospodářských kapitánů svádějí k domněni, že se má soukromé úřednictvo mnohem lépe než veřejné. Zmínujeme-li se o tom, tedy ne proto, abychom po chvalném vzoru pomohli kopati příkop mezi zaměstnanectvem v zájmu mocných tohoto světa. Jde nám pouze o skutečnost.

Snad se za konjunktury dalo mluvit o některých kategoriích soukromozaměstnaneckých, že mají lepší platy. Ale už tehdy mezi subalterním zaměstnancem obou skupin nebylo velkých rozdílů. Nepříznivěji dopadne sociální bilance pro zaměstnance soukromé, zhodnotíme-li ostatní složky služebního poměru. Zejména co do stability existence jsou zaměstnanci soukromí na tom velmi špatně, neboť prakticky platí pro ně dnes velkou většinou výpovědní lhůta měsíční, kterou lze dáti k 1. nebo 15. v měsíci, tedy dvacetčtyřikrát do roka. Při tom zaměstnavatel není naprosto povinen udáti důvody výpovědi po sebedelším služebním poměru. Stejně není nároku na odbytí. Není dále nároku na automatické zvyšování platu, není přidavků sociálních (na děti, činovné) nebo jen zcela vzácně. Veliká disparita je dána zajištěním pensijním. Zatím co veřejný zaměstnanec má pro stáří zajištěnu přibližně stejnou životní

úroveň, má zaměstnanec soukromý v případě teoreticky nej-
příznivějším, prakticky však téměř vyloučeném, nárok na
roční pensi 27.600 Kč. Ve skutečnosti dosáhnou pense v přízni-
vých případech 18—20.000 Kč.

S tohoto hlediska je ovšem pochopitelný zájem soukromých
zaměstnanců na osudu osnovy ministerstva spravedlnosti, kte-
ré navrhuje aspoň zatím prodloužení výpovědních lhůt
úměrné délce služební doby. ld.

Povážlivá rada

Je dnes tolik ve světě zneklidňujících prvků, kterým se
nedalo zabránit, že je nebezpečné šířit nové znepokojení —
zejména mezi zaměstnanci, kteří ze všech vrstev společnosti
doplácejí nejhůře na hospodářský rozvrat.

Vysloví-li směrodatný hospodářský časopis, čtený hojně
zaměstnavateli, „obavu“, že připravované sociální opatření
ochranného rázu mině se účinkem, ježto zaměstnavatelé je
eskontují, nemohou v tom vidět zaměstnanci nic jiného nežli
z a s t ř e n ý p o k y n, jak pomoc včas zmařit.

Ministerstvo spravedlnosti totiž vypracovalo předlohu, kte-
rou se mají prodloužit výpovědní lhůty služebních
smluv. V naší republice platí dosud pro zaměstnance ve vyš-
ších soukromých službách (a to ještě jen pro část) t. zv. zá-
kon o obchodních pomocnících. Dnes je už značně zastaralý,
zatím co na př. ve vedlejší Rakousku byla tato materie
upravena už dávno přijatelným způsobem. Také u nás se
jednává návrh nového zákona v paritní komisi zaměstnanců
a zaměstnavatelů za předsednictví dra Hotowtze, nemůže však
s místa pro značné rozpory. Proto chtělo právě ministerstvo
spravedlnosti aspoň dílčím způsobem napravit nejhorší krivdu
na dobu tří let.

Hospodářská politika přinesla však v č. 3. článek p. JUC.
F. Potužila, který polemizuje s předlohou, pochybuje, „že by
soukromé podnikání uneslo ještě toto další břímě“ a praví do-
slova:

„Třeba se totiž obávat, že zaměstnavatelé z obavy před
vázaností služebních poměrů, které jim hrozí, použijí nej-
blížejšího termínu a přes veškerou dobrou vůli a přes veškeré
výzvy zaměstnaneckých odborových organizací, které ne-
mohou býti tak silné jako hospodářská nutnost sama, vy-
povědí ony zaměstnance, u nichž by jim mohly vzniknouti
nějaké potíže, a případně znovu je přijmou do svých slu-
žeb.“

Dá se přece předpokládati, že ani zaměstnancům neujde
tento pokyn, jak zkržít i tu skromnou ochranu, kterou jim
zákonodárce hodlá poskytnouti. Nemyslíme tudíž, že podobné
rady jsou s to přispěti k uklidnění a likvidaci současných ob-
tíží. ld.

literatura a umění

Rozhovor o kritice

(Zaznamenává Josef Kodíček.)

Ve společnosti, která někdy řeší při kávě veřejné
otázky, rozpřel se nedávno živý rozhovor o kritice.
V debatě bylo vysloveno několik myšlenek a stížností,
které se zdály hodny zaznamenání. Účastníci mne vy-
zvali, abych se pokusil o reprodukci toho rozhovoru;
patrně proto, že jsem nejvíc mluvil. Činím to, ačkoliv
jsem si vědom roztržitosti takových diskusí. Mluví-li
několik lidí o jednom tématě, má každý na mysli věci
sobě nejbližší, takže se hlavní myšlenka nerozvíjí jed-
notně a soustředěně. Jistě by každý z účastníků raději
psal o věci sám, neboť kázeň souborných hovorů platon-
ských už upadla v zapomenutí. Ale dohromady tvoří
takový rozhovor přece jakýsi poučný obraz.

Celkem jednotně mluvilo se o bídném stavu naší kri-
tiky.

J. Kodíček:

Co se týče kritiky všeobecně, je hlavní omyl v tom,
že se kritika obyčejně klade nad literaturu, vedle ní,
nebo pod ni. Kritika jest přece sama také literaturou.

Novelista, postaven na př. před úkol, zobraziti život
prodavačky ovoce, má projevit největší přesnost pozo-
rování, obraznosti, znalosti života, instinktu, síly a citli-
vosti; stejný úkol má kritik před literárním dílem. Liší
se od novelisty jen tématem a rozdílnou metodou, ze-
jména větší měrou rozumové analýsy. Nakonec však je
úkol jejich stejný: rozmnožovat poznání života, posilo-
vat radost z něho, ukazovat, co je v něm skryto. K tomu
má mít kritik bohatší představitost a vášeň, jemnější
nervy a větší sílu mozku než jiný člověk. A má, jako
každý spisovatel, dobře a nějak pozoruhodně psát. Bohu-
žel, u nás skoro všichni kritikové nepíší, nýbrž —
smím-li tak neslušně mluvit — kakají své věty.

K. Čapek:

Jaký má kritik v podstatě být, vyjádřil bych takto:
Šli jste někdy s hajným po lese? Najednou se zastaví,
jako by větřil, a povídá: Ticho, tam na protější stráni
je vysoká. — Nevím, pozná-li to čichem, sluchem nebo
očima; ale ví to, zatím co my to ještě dlouho nepozná-
me. — Kritik má být jako takový hajný: má vědět. Ať
to pozná instinktem, zkušeností nebo metodou, má dřív
a jistěji než druzí poznat, že to čerění na protější stráni
je zjevením vzácného života nebo sestupujícího ducha.
To jedině bych žádal od pravého kritika: má být tako-
vý, aby věděl; to je jeho nestrannost i jeho láska, jeho
neklamná spravedlnost a jeho vůdcovství. Může být
nad to učený nebo prostý, nemluva nebo krasořečník:
hlavní zůstane to vědění, ta krásná jistota.

Josef Čapek:

Stává se, že skutečná kritická osobnost může přerůst
svou dobu, že kritik může býti i mohutnější tvůrčí slož-
kou než jsou výkonní umělci sami. Že je hlubší, in-
stinktivnější, uvědomělejší, zákonitější, posvěcenější
duchem a citem (a nevím co ještě bych k jeho pěkné-
mu vybavení uvedl) než autoři, malíři, skladatelé, her-
ci; vždyť umělecká produkce nemá jen svou dokona-
lost a výši, nýbrž i své omyly, svou prostřednost a také
své strašlivé nížiny.

J. Kodíček:

Ano, opravdový kritik má psáti s nárokem, že jeho
kritika přežije v určitých případech dílo, které je mu
podnětem ku psaní. Takové případy se už v dějinách
mnohdy uskutečnily.

Fr. Langer:

Ale je jich málo.

J. Kodíček:

Velkých uměleckých výkonů je vůbec málo.

Fr. Langer:

Vezměte — prakticky — naši kritiku divadelní. Je
oficiální (až na nejlevější, ovšem, ale to většinou není
kritika), stejně jako naše divadla. Netvoří sama ani ne-
žene do nového tvoření, soudí pasivně hotovou situaci
a nepokouší se vytvořit a vymáhat novou. Asi je takový
poměr dán dobou. Vypadá to jako vzájemné soužití.
Kritika čeká na divadlo, až co se v něm stane. Není to
tedy čisté soužití. Kritika je v něm členem druhotným.

A když tomu tak je, tedy by měla kritika divadlu
sloužit. U nás si našla pohodlnější stanovisko. Kritika
jen interpretuje. Naši kritikové jsou velmi inteligent-
ními diváky, kteří mohou říci, co v divadle viděli, pro-
tože jsou také diváky velmi rutinovanými. Ale jejich
způsob soudů nemá ani přesvědčivosti, ani odbornosti,

ani vášnivého úsilí, aby něco v našem divadelním umění zlepšili. Jejich možnosti jsou asi takové, jako u každého jiného diváka: něco se jim líbí, něco ne a povídají to druhým lidem. A divadlo chtě nechtě musí pokládat za velkou službu, když této moci užívají spravedlivě.

J. Kodíček:

Opravdu, máme-li již mluvit o divadelní kritice; ta kritika už dávno za nic nebojuje. Původně, když se skutečně zdvihala úroveň našeho divadla, pronásledovali nové snahy, jak jen mohli. Když Kvapilovo krásné úsilí o Shakespeara vrcholilo, potíral ho na př. Jindřich Vodák tak, že z toho byl Kvapil celý smutný. Dokud znamenal Hilar průbojnost a bezohledné úsilí, stáli proti němu skoro všichni. Vzpomínám na tu dobu dobře. Teď ovšem hudou všichni tóny velmi konciliantní a uznalé — trochu pozdě. Jinak zásadně málo co poznají, co není úplně jasné a přezvýchané. Vzpomínám, jaké kampaně vedl na př. K. Engelmüller proti Brucknerovi, jak vytáhl do boje proti půvabnému lyrismu Nezvalovu, proti Neveuxovi, kdysi proti Hilarově interpretaci Słowackého Baladyny atd. To vše pod maskou dobromyslnosti. K bulvárnímu braku jsou ovšem páni velmi umírnění.

E. S.:

Prosím vás, nepřeceňujete trochu význam literární kritiky u obecnstva? Což to někdo čte mimo vás?

J. Kodíček:

Čte-li to někdo, nevím. Jisto však je, že útok na jemnější a neověřenou věc v rozšířených novinách, kde „znalec“ potvrzuje pudovou nechuť obecnstva k duchovnějším věcem, má obyčejně v zápětí vzetí díla z repertoaru.

K. Čapek:

Já zazlívám naší kritice už ten zvláštní nedostatek zájmu. Kdo by se o literatuře a umění dovídal jenom z kritik, nedostal by jakživ chuť přečíst si knihu, jít do divadla nebo se koukat na obrazy. Mívám dojem, že to ty pány vlastně nebaví, že nemají žádnou radost z knih nebo z podívané; chudáci. Ať chválí nebo haní, jsou kožení, abstraktní, fádni jako gymnasiální češtináři; nejde z nich teplo ani zima; jsou umrtvující, assommant. Každý pravý zájem oživuje; vždyť je to radost poslouchat člověka, který mluví se zájmem o předmětu svého métier, i kdyby to byl kameník; i ten kámen pak je živý. Jak to je, je služba kritiky negativní: je to překážka, přes kterou musí přelézat umění i obecnstvo — leda že ji obejdou.

J. Kodíček:

Tato chladnost a jakási blaseovanost je velmi nepatrná a souvisí s otřelým, neosobním stylem, jímž se u nás kritiky píší. Na jedné straně pouhé recensentství, na druhé abstraktní, neosobní ideologičnost a škatulkářství, dogmaticčnost, jejíž obraz se v několika údobích úplně mění. Nikde bezprostřední, smyslný a smyslový poměr k pozorovanému dílu.

F. Langer:

Naše kritika je soubor. Rozpětí úrovně mezi většinou kritiků je sice dosti veliké, ale vždy mezi dvěma stupni jsou povlovné přechody. Žádný mezi nimi není, kdo by druhé přerostl. Nejste na žádného z nich zvláště zvědav. Nečekáte s netrpělivostí, co právě řekne X Y. Ne-fouká-li nějaký vítr ze zákulisí, zní chor naší kritiky

dosti sladně. Mezi našimi kritiky není svobodného kozačka. (Neoficiální, levá kritika kozačí ovšem víc než dost, ale také zase jen v choru.) Žádný z nich se neodvážá daleko od svých kolegů.

K. Čapek:

Takového kritika nebaví mluvit o věci, zkoumat ji, říci, co to je a k čemu to slouží, z jaké to je látky a jaký to má řád; spíš se nutí, aby jeho napadlo něco hlubokomyslného nebo vzdělaného; následkem toho mluví obyčejně o něčem jiném než o tom, co autor mínil udělat. Kdybyste mu přivedli kozu, neřekne, jaká je to koza, ale zamyslí se a pronese kritický verdikt, že to pohříchu není jelen a že by to měl být raději bílý slon. Nechce poznávat; chce poučovat. S věcí si nemusí hlavu lámat; jeho problém je, má-li se o ní vyjádřit s uznáním nebo odmítavě. Má ukrutné starosti s tím, co o věci řekne; méně starostí si dělá s tím, co v ní fakticky je. Z nedostatku zájmu a smyslu pro skutečnost by chtěl řešit pořád nějaké obecné otázky; to ho zbavuje povinnosti podívat se řádně a blízce na tu danou a živou skutečnost. To je to: zkoumání se drží věci, ale poučování vede fatálně k obecnostem. Kritika, která kantoruje, je hrozně nevědecká a nepřesná. Žádné kázání není hledání poznatků, ale přežvykování hoto-vých pravd. Myslíte, že se může zároveň poučovat a objevovat? Já bych chtěl nejdřív kritika, který vidí, a teprve potom kritika, který dumá a pronáší zlatá slova.

Další věc, která s tím souvisí, je nekompetence. V tom věcném hodnocení a mudrování málem už nenajdete slova, které by zaznělo, jako když se trefí hřebík na hlavičku: to a to je jádro věci, tak a tak je to uděláno — chybí tu to zkušené mistrovství, ta odborná znalost, ten instinktivní hmat, který vypadá jako zázrak; zatím je to jen dokonalé vyžrání zájmu a zkušenosti, zájmu, který tou zkušeností roste. Kritik může být jako byrokrat, který zpytuje, vyhovuje-li věc jakýmsi předpisům; nebo může být jako mistr řemesla, který hmatně, je-li dobře dělána z dobré látky. Jsem pro to druhé, protože spíš potřebujeme dokonalých věcí než sebe líp míněných předpisů, zásad a programů — aspoň v umění.

To je ta dogmaticčnost; ta už patří k té kritické byrokracii. Pořád srovnávají to, co tu je, s něčím, co by tu podle jejich vydumání mělo být. Mají-li v hlavě čtverec, tvrdí, že trojúhelník, kruh, pes nebo matka s dítětem je špatný čtverec, jakási polovičatost, a vůbec umělecký omyl. Jsou tak vysušení, že dovedou akceptovat jenom jednoho autora, jeden zákon, jeden směr; ze všeho jiného je jim zásadně špatně. Chybí jim nos pro fakta; proto se orientují podle hesel, tendencí, znamení na nebi a podobných maršrut. Co dělat, jsou to papíroví páni; nemůžete od nich chtít, aby užívali svých smyslů jako obyčejní lidé, na příklad jako umělci.

J. Kodíček:

Ale můžeme od nich chtít, aby byli poctiví. Kdyby u nás platily kritiky jako inseráty — což se děje ve Francii — byly by v jistém smyslu jasnější poměry. Čtenář by aspoň věděl, na čem je. Ale u nás je mnohem hlubší, velmi složitá korupce vnitřní, osobních vztahů, klikaření, závistí a nechutí, která jde tak daleko, že jest v kritikách korumpováno samo duševní prožívání věcí. Přidá-li kritik jednomu na vázu, druhému uběře, v třetím se zmýlí, o čtvrtém nemůže říci celou pravdu z důvodů osobních, politických, pro hmotnou závislost nebo proto, že za krátko bude sám

posuzovaným autorem souzen, nebo že má zadán kus, vzniká naprosté změtění hodnot. Hierarchie českého umění a literatury je dnes rozbita osobními a generačními zájmy. Vytvořil se kruh nemravných souvislostí, kterým je nemožno prorazit, ježto spravedliví a schopní lidé stojí stranou; vznikly autority, jejichž váha je umělá a lživá. Více než polovina toho, co je dnes nahoře, mělo by právem být dole a naopak. Udělat v tom pořádek je už pomalu otázkou cti.

J. Čapek:

Ano, naše kritika přendává z úzkého či nesvědomitěho partizánství mezníky přímo znamenitě. Aby zvelabila svého Maška, musí o to ubrati na poli Vaškově; aby se Mašek jevil skvěle mnohovitým, musí se Vašek jevit přenáranně nuzným. Jak nazvatí takovou kritiku, která škodolibě jásá nad ztroskotáním? A jak tu (ani takové nejsme u nás ušetřeni), která umělecká ztroskotání vyhlává, aby mohla co nejhruběji vyhověti této své, řádnému a rovnému člověku tak nepochopitelné potřebě? To je moral insanity, to je neřest.

Josef Schieszl:

A jak je naše kritika přísná, jak je zlá. Sotva takovou najdeme v celé světové literatuře. Zdá se, že jsme v celém životě — i v soustavném a politickém — nejvraživější než v jiných národech.

J. Kodíček:

Také tím, že náš kritik necítí se účastníkem uměleckého zápasu, nýbrž divákem a soudcem. Mnoho kritiků, soudících na př. naše malíře nebo dramatiky, ztotožňuje se neuvědoměle s vrcholnými jevy těch oborů; poněvadž je Picasso velký malíř, hledí s opovržením na malíře, kteří nejsou Picassy, ačkoliv sami také nejsou Picassy svých oborů. Počínají si, jako by byli sami vytvořili Picassovo dílo. V dramate je každý z nich tu půlhodinku, co píše recenzi, jakousi syntézou mezi Shakespearem a Shawem, nanejmiň. Při tom vlastního úkolu neplní ani tak dobře a svědomitě jako docela malý umělec. Rys gigantismu je pro amatéry příznačný.

K. Čapek:

Takhle to mají pohodlnější: poučovat a dávat známky může každý, kdo k tomu dostane katedru; ale poznávat a objevovat, to už je tvořivé poslání.

J. Čapek:

Kritik má míti v domácím kulturním hospodářství své užitečně a radostně účastné místo. Má míti tolik přirozeného smyslu pro umění a jeho věci, aby v něm nekale neplichtil, aby všemu bylo dáno to místo, kam co náleží. Nemá v tom kulturním hospodářství působit škodu a nepořádek; nemá v něm býti ani domácí klepnou, ani milostpánem, ani lelkujícím otravou, ani domácím zlodějem. Kritika, která si zde není vědoma žádného svého mravního příkazu, degraduje se na žurnalistiku nižšího druhu. Ta ovšem nedovede viděti v umění ducha, nýbrž jen pouhou dočasnou materii, která si musí nechat líbit všechno, jak s ní takový kritik podle své nedostatečnosti či zvlíbe nakládá.

J. Kodíček:

Tato zvlíbe vyplývá jednak z nedostatečnosti kritiků, jednak ze zásadně nesprávného kritika poměru k látce. Většina kritiků se domnívá, že jejich hlavním úko-

lem jest soudit dílo, jak tu bylo řečeno. Pravý kritik však soudí sebe. Nemá mít umělec trému před kritikou, nýbrž kritik má mít trému před dílem. Jemu klade dílo otázky, jeho vnímavost, citlivost, stil, světový názor zkoumá. Každým novým dílem, vždy znovu, ověřuje kritik na díle svůj poměr k životu, ku dění světa, svou filosofii, sociální přesvědčení, svou hudebnost i lyrismus. Kritik, který nepíše v této podstatné soustředěnosti, který nezásadí s dílem, jako zásadil autor se svou látkou, který v průběhu práce necítí hrůzu z úkolu, jež si předsevzal, z jeho velké odpovědnosti, koho se nechápe zoufalství, dokud nezmohl své látky, či citlivost nedospěla na okraj snu a do hlubin, v nichž hovořívají i síly podvědomé a iracionální, kdo nerozpoutal a znovu nezmohl, píše kritiku, vášně svého života, svého bdění i dumání, kdo nemá přesvědčení, že vidí dílo po prvé a nově, zrakem nepotřebovaným, kdo se při kritickém psaní neoddá plně pokoře a nerozpoutá celou statečnost, kdo, prostě, nepřiblíží se hlubokým silám života — není kritik, nýbrž recensent. Na takového klidně můžete užiti Goethovy výzvy: „Schlagt ihn tot, er ist ein Rezensent!“ Jen recensent může s libovůlí glosovat umělecké jevy, pudem nenávidět osobnosti a podporovat nedochůdnost, uštěpačně rýt do opravdových snah, upravovat cestu neživotné neschopnosti, a nakonec, při konečném životním zúčtování musit doznat, že všechno, co se později stalo statkem národní kultury, ubíjel a většinu toho, co zahynulo, podporoval. Pánové, myslím, že bychom nechtěli mít na svědomí, co v těchto věcech napáchala i leckterá skutečná kritická osobnost.

K. Čapek:

Prosím vás, co s takovou tak zvanou kritickou osobností; jen si vzpomeňte, kolikrát se takový pán omýlí, kolikrát bývá vedle, proti komu bývá a koho vyhonává. Osobnost, pro mne a za mne; ale kritik vůbec ne. Nežádám od kritika neomylnost; ale má být aspoň tak spolehlivý jako obyčejný tesař. Tesař nedělá ze sírek trámy a klády nepovažuje za latky; chlap, který by se takto pletl, nemohl by dělat své řemeslo; proč se to má odpouštět kritikovi? Tak subjektivní a soukromou věcí umění a kultura přece jenom nejsou.

J. Kodíček:

Nemá se odpouštět, ale musí se přiznat, že určité osobnosti mají rozměr, který sám — jako estetické divadlo — inspiruje. Polemický elán, i když je osobivý, náladový a nedůsledný, dialektický spíše než opravdově myslitelský, může být životním zážitkem i silnou školou. Dráždivý polemický temperament tíhne vždy ke stranickosti.

K. Čapek:

Zajisté. Polemik má právo být stranický, protože bojuje za určité umění nebo určitou ideu. Ale když už bojuje, má bojovat jako muž a ne jako malý a potouchlý pleticha. Veliký je Sixt; chcete důkaz? Nuže, Septimus je svrabař a Oktáv je nula; ergo vynikající muž je náš Sixt. Nazvěte toto jak chcete; ale fair play to není, a jen malí brebtové se mohou rozehrát pro tento intelektuální sport. Mužný polemik nebude své Thersity vydávat za Achilly a hulákat na ty druhé, že jsou nedonošení pancharti; lhát si do kapsy je jen hochštaplerství. Konec konců i polemika má svou neustrannost; říká se jí čestnost. Pravý polemik není udý-

chaný marodér, ale vůdce: žádá od svého tábora veliké výkony a dovede k nim inspirovat. A to nám také chybí.

Alfred Fuchs:

Bylo by třeba revue, jež by věnovala soustavně pozornost kritice, v níž by i autoři mohli na kritiku reagovat. Je dělána ponejvíce velmi neodpovědně, libovolně. Mám doklady, z nichž je zřejmo, že recesent ani nečetl pořádně knihy, kterou kritisujeme a místo kritiky se lepí autorům na záda již hotové viněty, u nichž si můžete předem vypočítat, jaké budou. Je třeba kontroly recesentů, protože je obava, že v tomto oboru zavládne úplná nekázeň. Což jsme nebyli svědky toho, že v denním listě jakýsi čiperný mladý muž prostě zrušil Goetha?

J. Kodíček:

S takovými žerty setkáváme se velmi často. Tu jde ponejvíce o pubertní jevy, diktované stranickou příslušností, jež nejsou zdaleka tak vážné jako to, že celek naší kritiky je usměrňován a řízen osobními zájmy a klikami. Mám doklady o tom, že na př. divadelní kritika jest systematicky zpracovávána z jednoho ústředí, že kritikové jsou při představeních i po nich ovlivňováni, že bývají kritikové interpelováni za pochvalu konkurenčního divadla a režiséra, že se kritikům sugerují názory na představení, že se tato práce pokládá za část úřední činnosti a že nechuť nebo neschopnost takové činnosti vysvětluje se jako nedostatek — věcné vhodnosti funkcionářovy. Odtud naprostá libovůle v oceňování ústavů, osob i výkonů, hraničící na úplnou nemravnost. Není skutečnosti dosti průkazné, aby nemohla být zfalšována, i když jde o tak objektivní fakt, jako je číselný příjem.

Fr. Langer:

Mluví-li se už o divadle, upozornil bych rád, jak naši kritikové vidí takřka výhradně jen literární složku divadelního umění. Kritisují divadelní hru jako knihu, k níž režie a herecký výkon jsou jen ilustracemi. Nepřístupují k inscenaci ani jako k celku, ani úměrně neváží všechny ty složky, které je vytvořily. Viděl jsem chyby režie svalovat na autora a výbornosti režie přičítati autoru k dobru. O režii se rozpovídá naše kritika jen tehdy, když zřejmě vidí, že text slouží režisérovi pouze za záminku. Když běží o režisérství představení. Jinak se mluví o ní jen velmi povšechně a mluvené zřídka kdy se dovodí příklady. A vždy velmi stručně. Viděl jsem mnoho skvělých hereckých výkonů, které stály za větší analýsu, než jaká se věnuje každému prostřednímu libretu. Byl-li posudek delší než řádek, schová si jej chudák herec vděčně do svého archivu. Ale nevím, napsal-li kdy některý kritik o některém výkonu: Lidičky, na ten se jděte podívat. Proto se u nás lidé chodí dívat jen na Sedláčkovou a na Buriana, na které se posílají sami. A přece máme u nás herecký průměr lepší než je průměr naší dramatické literatury.

J. Čapek:

V celku je tomu tak. Ale zavedlo by nás daleko, kdybychom chtěli vypočítávat od oboru k oboru a od osoby k osobě všechno, čím kritika hřeší. Důležité je to, že kritik může být mocnou složkou kulturního života, že může býti vůdcem. Ale není-li takový a ná-

leží veškerou svou bytostí bahnu a nížinám, a přece chce býti soudcem a podílníkem cest umění! Když se neostyšně vtírá do jeho drah a není lepší, nýbrž hlupák, ne instinktivnější, ale popleta, ne uvědomělejší, ale omezenec čepýřící se v agentských službách skupiny, na jejímž vozíčku se veze, ne zákonitější, ale nesvědomitý politikář a náladový mstivec, ne posvěcenější duchem a citem, ale jen jalový pedant, vycpaný právě nějakou ideologií — vždycky, ať soudí či chválí, deptá či horuje — je na něho strašně škaredá a trapná podívaná. Podívaná zrovna tak ošklivá jako na každé jiné tlučubovství, kazisvětství a otravování v každém jiném oboru.

J. Kodíček:

Načež jen chybí, aby byl povolán k odpovědnosti od případu k případu a velmi konkrétně.

do ba a lid é

Franta Kocourek:

Tři dny v kraji pučistů

(Dokončení.)

III.

U čtyř hladových dětí.

Jako po božím soudě, ve Vícemilicích: v té chalupě odvedli četníci muže, v té muže a bratra, v jedné rodině jsou tři zavření. Po čísle 117 a 92, kde bydlil vůdce a podvůdce útočného transportu, Mlček a Hložek, zajdeme do domů několika postižených. Do několika domků, z nichž nejchudší podle vyprávění kde koho ve Vícemilicích je domek Tomáše Jandy. To je ten, co při boji v židenických kasárnách přišel o nohu.

Paní Jandová není doma. Bývá doma málokdy: většinou chodí po žebrotě, „po ptaní“, jak se tu říká, dnes jela do Brna navštívit muže do nemocnice Na žlutém kopci. Předšíní plné haraburdí vstupujeme do malé místnosti s nepatrnými okénky. Jsou v ní čtyři Jandovy děti. V otrhaných šatech, špinavé, promrzlé v nevytopené světničce.

„Chudobné člověk to má dost špatné na světě,“ říká sousedka „a když má ještě byt k tomu mrzák —“

Dnes beznohému Jandovi je čtyřicet tři let. Je nádeník, v poslední době bez zaměstnání. Za prací dojížděl do Brna, jako většina vícemilických.

„Organisované v těch fašistech byl snáď tam aj čímsi mezi něma byl, ale odevzdal to potom Hložkovi. Dyž byla tá bitva v kasárnách, dostal kulku a zůstal ležet kdesi za branó ale tři hodiny, teprve potom ho odvezli do nemocnice a tam mu nohu uřízli, byl by pré dostal otravu krve.“

Na stěně nad postelí visí tři Kristovy portréty v nejoblíbenějších barvách. Na jednom je Ježíš namalován jako kormidelník na loďce, s rukou vztaženou nad novomanžely, kteří se z nedalekého kostela vypravili na společnou pout životem.

Na protější stěně je zaražena skoba. Visel na ní do nedávna velký portret vůdce generála Gajdy, s rády na prsou. Za nástěnným kalendářem je poslední číslo „Fašistických listů“, v nichž se na první stránce odsuzuje co nejrozhodněji šílený kousek bučovických straníků. U „Fašistických listů“ je i poslední pošta Jandova, pohlednice a korespondenční listek, obojí psáno z nemocnice. Na pohlednici je napsáno s datem 22. ledna:

„Drahá ženo a děti!

Vědomost Vám dávám že ležím na žlutém kopci. Jsem ale mrzák pěkná špomínka. Rekni Hložkovi ohledně té podpory. Aktovka je u Mlčka jsou v ní chleba a buchty vezmi to domu dětem. Zdraví Vás ještě jednou

Tomáš.“

Ptám se sousedky, jak si to Janda představoval s aktovkou vybavenou proviantem. Proč si ji bral s sebou na výpravu do Židenic? A odpověď sousedky svědčí o velmi malé bojovnosti Jandových úmyslů:

„Povídal, že z té schůze v Brně půjde druhé deň k rodičům do Zvole a řekl si, že mu tam dají živobyť. Jeho bratr je v obci starosta. A aby neměl hlad, vzal si na cestu do Zvole chleba a buchty.“

Na korespondenčním lístku datovaném 26. ledna píše:

„Drahá ženo a děti!

Sdělují Ti, zdáli sem pojeděš jak jsi zkázala. Vezmeš s sebou tu úrazovou pojistku, ovšem zdali pojeděš sama. Rád bych vás viděl všeci. Pěkná upomínka na fašisty mám chudery děti. Dostalas potporu? nech to lekitimaci potvrdit v sobotu jako vždycy. Nezapomeň líbá Vás a zdraví Vás

Otec.“

Sousedka se rozhodla zatopit, aby tu bylo aspoň na večer trochu tepla, v takových mrazech. Říká:

„Náš se taky dal, do těch fašistů, slibovali mu práci.“

A potom vyslovuje základní pravdu židenického případu, tak prostě, výrazně a obsažně, jak to umějí jen lidé nezatížení intelektuální ornamentikou: „Ona dyby byla práce, nebude fašistů.“

Když urovnala postýlku, pořádně zřízenou Tonicem, dodává větu neméně výmluvnou: „Tož nadělali si fašistů — a mají to.“

„Aj náš tam je zavřený,“ stěžuje si žena, která zaskočila podívat se, co se to děje u Jandů. „A bratr od Švarcové. A Kotolan, dvaadvacet let je mu, střelený do nohy je. Ale tam vám ani neradím, abyste chodili, oni sou rádi, že se mu to stalo, starat se oň nemusí, je to chlap jak hora, jest (rozuměj „jist“) chce, na muziky chodit, a je bez zaměstnání. Potom Jaroslav Zouhar, pracoval též u pana Dufka, natěračského mistra v Brně, i Zouharovi zůstal Dufek dlužen čtyři sta korun. A kdyby nebylo toho, že byl dlužen aj Seménkovi, nebyl by Seménka vůbec do Brna jezdil. František Sekérka má u mistra Dufka v Brně osm set korun, aj Stuchlíkovi u něho mají peníze za práci. Jela sem za ním do Brna a řekla sem mu, jak to je od něho špatné, že dává našim práci, ale nic jim za ni neplatí, to že by každý dovedl, tak zaměstnávat.“

Sedmi bolestní.

Vyprovázení pohledy hladových dětí Jandy a prosbami sousedek, abych se v Praze za ně přimluvil, za nevinné a pokusil se nějak zmírnit jejich osud, sejdem na hlavní silnici, přejdeme můstek a dáme se ulicí malých domků, stavěných až k přejezdu železniční trati. Jdeme k nejvíc postiženým: k rodičům zastřeleného.

Kde bydlí Seménkovi? Tady v tom domku po pravé straně, číslo 99.

Vchází se vraty do svátečně vymetené předsině a odtud dveřmi do kuchyně. Tři lidé jsou tu — a jeden človíček. Od kamen vstává dvašedesátiletá Anna Seménková, matka nešťastného Cyrila. Spíná ruce a pláče, nevyčerpatelně, nezadržitelně. „Drahousku,“ pláče, „na nás to nejvíc dotížilo, takový chlapec to byl, ach Bože, tak nevinné děcko!“

Slzy jí tečou po vráscitě tváři, ruce sepjaté s prsou zdvívá až k čelu. U okna na lavici sedí Jan Seménka, jedenašedesátiletý. V ústech dýmčíčku, z které se nekouří. Na hlavě má beranici, chvílemi se dívá na desku stolu, chvílemi na hosta, který snad přišel vymáhat nějaké peníze.

„Udělalí jsme chlapci našemu pohřeb a teď chtějí po nás, abysme zaplatili. No z čeho? Toť ruku mám chromó, jak vidíte, pracovat nemůžu. Sme se s ním natrápili, v takové chudobě sme ho na učení v městě vydržovali, co peněz nás to stálo, než se vyučil natěračem. Mistr v Brně — ano, pane, Dufek se menuje — mu nevyplácel mzdu. Byl mu dlužen pět set korun, sto korun mu konečně dal a čtyři sta mu zůstal dlužen. Poslali sme k němu bratra a temu dal na Cyrilův pohřeb enom padesát korun, a tři sta padesát zůstal dlužen.“

Mladý Cyril Seménka měl takovou radost, že dostal v Brně práci, ale peníze z mistra Dufka ne a ne dostat, jako většina vicemilických, kteří u něho pracovali. A když ho zastřelili, dal mu pan mistr ze čtyř set korun, které mu byl dlužen, na jeho pohřeb jen mizernou padesátikorunu. S fašisty teď krátký proces, řekl si patrně.

„Že prý se zadarmo svezu do Brna, říkal. Tož se svézl — na věky,“ hovoří starý Seménka, spíše k sobě, než ke komu jinému. „Chtěl jet do Brna vlakem, chtěl si vypůjčit na cestu, k bratrovi Jířimu šel, ale ten neměl peněz a tož si řekl, že se s něma zadarmo svezu do Brna, mistr že mu z těch čtyř set musí aspoň něco dát, aspoň na vlak, zpátky že pěšky nepůjde.“

„Dostali ho tam, tak ho tam stáhli,“ běduje matka. „On nebyl v tom spolku jako ostatní!“

„Ale nehuč furt,“ okřikuje ji starý: „Už ti to nic nepomůže, už ho nezdvihneš.“

A za chvíli, když trochu utichlo matčino kvílení, pokračuje svým rovným, kovaným a mužným hlasem jediného hospodáře, který zůstal ušetřen pod touto střechou:

„Nechtěli sme, aby nám ho hodili do šachty, chtěli sme ho pochovat trochu jako člověka, dali sme mu vykopat hrob — no a musíme to platit. Bratr Jiří objednal od pohřebního ústavu v Brně Charitas nejlacnější pohřeb — tři sta padesát korun stál, teda vůz, truhla, hrob. Eště dvě stě sedmdesát korun mu máme dát, do prvního to chce. A včil sto padesát korun sme si vypůjčili . . .“

Do hovoru se vkládá třetí dospělý člověk v místnosti, tříadvacetiletá Marie Rybníkářová, sestra Cyrila Seménky, dvojnásobně postižená: nejenom bratra jí tam zastřelili, i jejího muže, Rybníkáře, zavřeli na Cejlu a druhého bratra Aloise též. Tak z jediné rodiny tři oběti: dva pod zámkem a jeden na hřbitově. Koupá své dítě, jedenáctiměsíční Mařenku, v neckách na stole:

„Co my tady s těma děckama budeme dělat? Muže nám posbírajó, všechno tam nechajó . . . Kdybych já věděla kam jdó, kde bysme my je pustili, no řekněte pane sám, to vám dá rozum! Z čeho se budeme živit, já nevím, ani to dřevo z lesa nepřinesó. Co nám neschází? Do schůze je přijde zvat a včil taková rána. Kdo bude živit ty děti?“

„Ale nekřičte furt, co vám to pomůže,“ míní starý Seménka s tvrdou resignací.

Jak odtud byli naverbováni tři muži?

„Hložek jich došel zvat na schůzu v sobotu ráno, už pred devátó hodinó. Že se pojedě o deváté ráno, o oběd pré se nestaréte. Ale Chalabala, co má autobus, nemohl, on se právě ženil, a proto jeli až večer, sraz měli u Mlčka. Aby pré se Lojza a Eman připravili. A dyž budete moct, može jich byt aj víc, to že je veřejná schůza. Na to řekl Cyril — on vždycy poslóchal, on byl nejhodnějši kluk, povídá: Oni pojedó do Brna, já se tam zadarmo svezu s něma a přespím u bratra.“

„Já su nešťastná, mé děti nešťastné, jak se v té chudobě s něma trápili!“ zní matčin refrén v pláči.

„Ale nevyškaj furt,“ zní refrén otce.

Jaké příjmy?

„Beru na tu ruku — sečkovice ve dvoře u Ditrichů mě usekla všechny prsty až na malíček — sto osmdesát pět korun měsíčně. A k temu invalidní sto pět korun měsíčně. Ted’

z tech dvó set devadesáti musíme žít tři dospělí a dítě. A z toho platíme sedmdesát korun měsíčně byt. A k tomu světlo — všechno krom vody musíme kópit, hospodářství žádné doma nemáme, na to není peněz.“

Vedle kuchyně je ložnice s andělem strážným, který vede děvčátko přes lávku, a s nábytkem, který byl novomanželem koupen na dluh.

„Kdo to zaplatí, když se muž nevrátí? Ale kdo jich tam hnál, Ježíšmarjá, kdo jen jich tam hnál? Jak je to tá chvíla, přechkat, ta myšlénka, z čeho já se mám žít s tím děckem?“

Sestra Cyrila Seménky, který byl zastřelen na schodišti poddůstojnické školy ve Svatoplukových kasárnách, dala svou Mařenku do rukou stařečka a přechází kuchyňkou v silném rozrušení, které týdnem nepolevilo.

„Kdybch já nemohla být u rodičů, kam bych šla? Nezbývalo by mi, než skočit pod vlak, aj s děckem. No co jiného? Dyť ta malá ani snad otce nepozná, když bude zavítit!“

Jenom otec nevychází ze své rovnováhy a drží se podstatných skutečností:

„Tož hlavní je, proč jenom to ta vláda povolovala, takové spolky s puškama a střelením.“

Na vicemilickém obecním úřadě.

Kus za mostkem potkávám paní Štrófovou, jde mi naproti s Jiříčkem Hložkem, zabaleným před mrazem do teplého šátku a odpočívajícím v babiččině náručí. Přišla si mi postěžovat: byla na obecním úřadě s průkazním lístkem nezaměstnanosti svého zetě Hložka, člena Čsl. dělnického syndikátu v Praze.

„Ale starosta mi to nepotvrdil. Že prý se musí sám hlásit o práci, jinak že to potvrdit nemože a že ani nic nedostaneme. Jak se má hlásit o práci, když je zavřen v Brně?“

Tak se ptají všechny ženy nezaměstnaných ve Vicemilicích, pokud se jejich muži účastnili Mlékovy expedice z příkazu velitele Kobsínka. A starosta jim odpovídá stejně, jako paní Štrófově. Podle paragrafů.

Nechci odejít z Vicemilic, dokud nespátřím pana starostu a obecní úřad. Z velikého lokálu vstupují do dveří úřadovny. Starosta Josef Pokorný, takto za agrárníky, sedí za stolem nad tlustou úřední knihou, na očích brýle.

„Fašisti v naší obci? Mají jediný mandát a ten drží Valášek, ale on je vlastně lidovec. Z patnácti mandátů mají dnes vedle toho jednoho fašistického čtyři národní socialisté, čtyři lidovci, tři agrárníci, dva komunisti a jeden občanská strana. Kdo tu byl opravdu fašistou? Základem byli tři: Poláček, Mléček a Bednařík. To byli jediní tři, o kterých jsme to věděli. A potom Hložek, který se sem přiznal. Ostatní byli všichni nachytaní.“

Kdo je Poláček?

„To byl jejich ideový vůdce,“ říká pan starosta. „Jinak hostinský ve výslužbě, teda na odpočinku. Velký bouřlivák, věčně nespokojený a bohatý. Ano, mnoho peněz má, z úroků žije, a všude, kam přijde, se soudí, na příklad se zastupitelstvem, a všude vyhrožuje. Právě on si vzal na starost kolportování tisku fašistů, novin a brožur.“

Jsme — a ne po prvé v této reportáži — u druhého hlavního kořenu fašistického hnutí. Jeden z nich vyjádřila nejlépe sousedka Jandů: „Kdyby byla práce, nebude fašistů.“ A druhým kořenem jsou naopak lidé bohatí, lidé, kteří nemají nic na práci, nemusí se starat o živobytí a přebytek své energie i přebytek svých financí věnují fašistickému hnutí, které jim imponuje nejen osobou vůdce Gajdy a jeho radikalismem v kritice všech postavených v popředí tohoto státu, ale také jednoduchostí nápravných prostředků a nevyjasněností sociálního programu, lépe řečeno hesel, která nejsou programem.

Každý případ, i nejtragičtější, má cenu jenom tehdy, když se z něho lidé něco naučí. Byla by chyba, kdyby si naši vládcí nevzali z bučovického a vicemilického případu k srdci jednak výtku, kterou mi řekl každý v kraji na potkání, proč totiz dovolili Gajdovým lidem pěstovat tak dlouho politiku doplňovanou vojenskými puškami a ostrým střelivem. A za druhé věc ještě důležitější, protože podstatnější: všichni, kdo vládou v této republice, by si měli uvědomit, že přes všechno rozsáhlé zavírání a trestání, které se ostatně nemůže rozpoutat tak, aby paralysovalo fašistické hnutí, nebudeme při nelepšší hospodářské situaci ušetření podobných tragických sensací.

To je co nejstručněji vyjádřený dojem z četných rozhovorů v kraji moravských pučistů, rozhovorů, které by patrně byly censurovány, kdybch je nebyl sám vypustil pro jejich rozsah. Problém pušek je závažný, ale pro situaci ne podstatný: jednak proto, že při útoku na kasárna Kobsínkovi lidé pušky neměli, jednak proto, že opatření pušek dělá bojovné oposici malé starosti i bez příslušné benevolence ministerstva národní obrany.

„Hložek byl fašistickým jednatelem ve Vicemilicích,“ říká starosta, „u něho byly zabaveny spisy a fotografie Gajdy, ano, v generálské uniformě, i fotografie jeho ženy a v nejnovější zásilce byly fotografie soudce Vážného. U nás svolali veřejnou schůzi jedinkrát, ale nebyla jim povolena, udělali ji přes zákaz. Scházivali se u Mléčka, v uniformách a odcházeli pryč nebo odjížděli autobusem, na nějakou schůzi.“

Připojuje se starostův náměstek, jemuž se podařilo dokázat, že jsem byl nucen zase jednou po několika letech legitimovat se. Měl jsem u sebe náhodou jednu starodávnou legitimaci a vedle toho jsem byl poznán starostovým bratrem — učitelem. Proto se náměstek neostýchal promluvit přede mnou: „S počátku nám to bylo k smíchu, nebrali jsme je vážně. Třebas tady Hynš a Dupák bývají (rozuměj „bydlí“) v obecním domku, živí se žebrotou. V roce 1931 založili Národní jednotu střeleckou a ta byla výhradně fašistická. Dostali od vojenského eráru pušky, a Zbořil z Bučovic byl jejich starostou. Dělal cvičení a závody, a dostali dokonce aj jakousi cenu za dobré střelení od ústřední České obce střelecké. Fašistům přé dali pušky, říkalo se. Pušky do rukou lidí tak malého rozhledu! Vrchní z četnické naší stanice Pečínka udělal o tom oznámení, ale rozkaz odebrat jim zbraně nedošel.“

Hovoří se o Mlékovi, trestaném pro krádež a vylákání peněz na osmkrát celkem třinácti měsíci vězení.

„Mléček je človíček, který byl už v několika stranách, podivínek bez vzdělání. A ty mladíky pochytil v letní době: slíboval jim práci.“

A opatřil? Z odpovědi vychází najevo velmi zajímavý a poučný doklad o jedné nad jiné účinné metodě, jak získávat příslušníky do fašistické strany:

„Ano, dostali opravdu práci, u stavitelů v Brně, jenomže tam pracovali jen určitou dobu a zase byli vysazeni — a zase byli přijati jiní do práce. Ti, kdo měli nejvíc štěstí, tam pracovali půl třetího týdne. Ale některý jen týden.“

Tak se vysvětluje podivuhodný rozmach fašismu ve Vicemilicích hlavně mezi mladými lidmi. Jeden z místních funkcionářů se ptal po vánocích jistého mladého muže, dá-li se taky k fašistům.

„Co bych tam teď dělal? Až v létě, až se bude fachčit!“ zněla odpověď. Čili fašistou bude, až bude zednická práce.

Každý, kdo se chtěl stát tímto způsobem fašistou, musil ovšem také platit. A to dvojí taxu: dvacet pět korun organizaci a vedle toho složit padesát korun jako odměnu na opatření práce. Když si takový mladík týden, deset dní v Brně na stavbě zapracoval pro ilusi, že má zaměstnání, a když tedy už neměl tak docela právo říci, že za těch sedmdesát pět ko-

run docela nic nedostal, byl propuštěn. A na jeho místo přijat jiný fašistický novokřtěnec. Spočítáte si lehce, že se jich při takové praxi mohlo vystřídat u brněnských stavitelů dost. Je jisto, že vedení bučovických a vicemilických fašistů bylo v tomto směru dorozuměno s příslušnými staviteli, kterým patří nehynoucí dík za místní rozšíření Gajdových myšlenek a ideálů.

Vedle těch, kteří neměli o pravém cíli Kobsínkovy expedice potuchy, byli jiní, kteří, jak se zdá, o akci věděli. To dosvědčuje několik překontrolovaných úryvků rozhovorů ze dní bezprostředně před pučem.

Jistý občan vicemilický volal na příklad na Bořitu:

„Pojď s náma do Brna!“

„Nepůjdu, je zima,“ odpověděl Bořita.

„Nepůjdeš? Seš ale hlupák! Já budu policajtem a tebe prvního praším pendrekem!“

Už ve středu říkal tento předčasně sebevědomý kandidát na obecního policajta ve Vicemilicích jednomu známému: „Počké, v neděli budó odstřelováni čeští socialisti a komunisti.“

Na sociální demokraty měla přijít řada patrně v pondělí. A na agrárníky, lidovce a řemeslníky se asi z technických důvodů nepomýšlelo. Jeden z účastníků, který se dnes dívá na město přes míříže Cejlu, říkal své mamince, když mu pomáhala obléci se na zájezd do Brna:

„Jen maminko hodně roztrhaný šaty mně déte, šak uvidíte, v jaké parádě zítra přijedu!“

Loučení s Bučovicemi.

Z velikých a vysokých oken Katolického domu v Bučovicích dopadá světlo do temné ulice, kterou se ještě v noci vydáme do Křižanovic. Naproti v sále Záložny začne za chvíli Šaldův večer, pořádaný Levou frontou z Brna.

Povzbuzen temnotou, přistupuje ke mně jeden místní funkcionář a prosí mě, nechtěl-li bych zajít do dvou bučovických domů. Ti lidé prý jsou docela jistě fašisti, ale úradům prý se nechtějí přiznat. Kdybych tam já zašel, mně prý by se jistě přiznali.

Zanechávám tedy v Bučovicích nejlepší dojem.

V sále na Záložně, smutném v barvě i architektuře, sedí asi sto padesát lidí v sedadlech pod jevištěm, na němž se v nejzoufalejší ochotnické dekoraci za stolkem a sklenicí vody střídá výkvět moravské kritické generace: Pavel Fraenkl, Bedřich Václavěk a rovněž dr. Fleischner, v kombinaci s Ninou Balcarovou, která předčítá uprostřed jejich kritických rozborů Šaldovy osobnosti hlasem vzníceným jednu z jeho assayí o literární tvorbě, essay plnou vzdoru proti starému estetství a plné staroestetické dekorativnosti.

Jsou tu shromážděni studenti, úředníci, učitelé, se svými ženami, jsou tu i dělníci a zemědělci, mladí, staří. Jedna krásná stařenka blízko mně si také přišla poslechnout, co to budó na Záložně přednášet páni z Brna. Má na hlavě sváteční šátek a natahuje krk, aby tam na jeviště viděla a napíná sluch, aby jí neuniklo ani slovo, z nichž rozumí asi tak každému desátému: slyší cosi o realismu, poetismu, o destruktivním vlivu dekadence a l'art pour l'artismu a o jednom z příznačných rysů F. X. Šaldy, titanismu. Ještě nejsrozumitelněji mluvil Bedřich Václavěk, ten řekl několik rovných vět v řeči české a srozumitelné i lidem jiného než literárního řemesla. Mnoho bych byl dal za to, kdybych mohl zjistit, co si ta stařenka odnesla na příklad z projevu dra Fraenkla.

Na Záložně byla té soboty soustředěna levá mládež. Pravá byla v Sokolovně, kde pořádal agrární dorost věneček na rozloučenou s hospodynkami. Ve velkém sále se tančilo pod velkými zelenými čtyřlístky, v přilehlém podlouhlém sále prvního patra mě čekalo několik mladých Bučováků, kteří

chtěli se mnou mluvit. Místní učitel se ženou, bankovní úředník a syn bučovického statkáře, student a kromě toho nejvyšší pořadatel tohoto velkého věnečku.

Právě tento mladý muž, Julius Reif, zaslal v lednu 1932 jako funkcionář agrárního dorostu protest na okresní úřad do Vyskova a na Ústředí střeleckých jednot proti ozbrojování fašistů. Ale stejně jako oznámení velitele vicemilické četnické stanice, tak i Reifův protest zůstal bez nejmenší odezvy. Stojí za zaznamenání, s čím se mezi lidmi spojovala skutečnost, že úřady fašistům přidělili zbraně. Mnozí říkali:

„Když fašisti dostali pušky, mají nahoře v úřadech a ministerstev jistě dobré oko a vliv.“

A na otázku, k čemu mají fašisté pušky, se odpovídalo:

„No, přece na převrat.“

Mluvílo se takhle veřejně — a dosvědčí vám to každý v Bučovicích — je to znamení, že politika vydávání zbraní byla špatná a že na židenickém případu nesou stejnou vinu všichni ti, kdo byli upozorňováni na nebezpečí zbraní a zbrojení mezi takovými lidmi a přes to nijak nezakročili.

„Soudci a důstojníci jsou fašisti, kasárna jsou naše, ti se nám vzdají. Nebudeme dobývat kasárna, jenom je převzeme,“ říkalo se vicemilickým a bučovickým úderníkům před útokem.

„Já, kterej prodělal světovou válku, se nebojím — a když řekne generál Gajda —“ vykládal jeden z bučovických fašistů, ten, který kouřil fajfku, když ho vedli spoutaného z domu.

„Je tím vina špatně chápaná demokracie,“ říká jeden z mých spolustolovníků. „Na všechno se nadávalo, nic se nestřetalo, nic se nevyvracelo.“

Lichtenstein, jehož zámek, pamatující šestnácté století, stojí v Bučovicích, měl tu do války centrálu svých četných okolních dvorů, takže tu dříve bylo mnoho úřednictva. Vedle toho tu byla velká řada textilních podniků, Brüder Samek, Stiassny, Strakosch a jiní, asi šestnáct větších menších továren na látky tady bylo, „malý moravský Manchester“ se říkalo Bučovicím ve světě obchodu. Začátkem dvacátého století se podniky přestěhovaly do Brna. A tím i zrušením velkostatkářské centrály Bučovice a celé jejich okolí neobyčejně hospodářsky utrpělo, vysvětlují spolustolovníci.

Ještě na dvě věci je třeba ukázat, než odejdeme z města, které se proslavilo proti své vůli. Jedna z nich je z oboru fašistické strategie: když Kobsínek hledal lidi pro svou akci a snažil se je přesvědčit o nutnosti opatřit si zbraně, agitoval tím, že komunisté připravují převrat a fašisté musí udělat převrat dřív, protože jinak by byl boj o moc daleko horší, kdyby už komunisté měli zbraně.

A vedle toho jsem při hovoru s novými i starými známými a při vzpomínání na dřívější svůj pobyt v tomto kraji přišel ještě na jeden silný kořen snadného šíření fašistického, ale nejen fašistického hnutí: je to odpor k Praze, k lidem, kteří v Praze představují moc, ale nejenom v politice, také v oboru kultury.

„Praha je tu nenáviděná ve všem,“ přiznal se mi jeden z nových známých, „cítíme odpor proti pražskému centralismu. Ve všem nás přehlíží, myslí si, že oni všemu nejlíp rozumějí a my že jsme méněceni. To se vycítí. Nemyslíte, že mám pravdu?“

Epilog v Křižanovicích.

Pro vzpomínku na staré časy jdu v noci z Bučovic pěšky do Křižanovic, dědiny jen šest kilometrů vzdálené, odkud je můj otec a kde jsem statečně sedlačil ve válečných prázdninách. Stavil bych se rád u příbuzných a podíval se mezi známými, jak to tam s fašismem vypadá.

Šlapu pekne snéhem obdařenou silnici, ktorou jeli pred týždňom Kobsínkovi lidé v autobuse pana Kuchynky z Bučovic. Po levé strane asi pól tretieho kilometru za Bučovicemi je dedina Marefy. Také odtamtud se zúčastní výpravy jeden občan, Páleníček, jeden jediný. Sedí teď s ostatními v Brně a vzpomíná na ženu, která ovdověla v chalupě se čtyřmi dětmi.

A v Křižanovicích?

Necelých šest kilometrů od Bučovic, ale do puče v Židenicích tu nikdo ani pořádně nevěděl, co to znamenat, ten fašismus.

Je neděle.

A z kostelíku, který v terciánské a kvartánské paměti žil jako velký kostel, a v kterém kdysi dávno sloužil mše jeden z nejlepších a nejhudších kněží z rodu Kolowratů, se hrnou věřící.

Lidovci, agrárníci, sociální demokrati, národní socialisti, ba i komunisté ve svorném šiku, černě oblečení, zamklí jak sochy, ve dvojstupech, jak jim dovoluje úvoz svažující se od kostelíka k dědině. Napřed muži, jenom muži — a potom, jako když utne jdou ženy, jenom ženy. Mezi oběma přísně oddělenými skupinami přebíhají jejich děti, jediný zvukový živel v tomto pevném, sevřeném a stále tak neprobádaném a dosud jedině soběstačném kolektivu, který představuje vesnice. Kolektivum, jemuž dosud vládne pan farář v zastoupení Pána Boha, stvořitele země.

Teprve dole na silnici je možno zastavit se a jen s malým otočením hlavy prohodit nějakou tu větu o hospodářství nebo dokonce politice.

„A tož poslouché, Lojzku,“ ptá se žena v šátku vysokého, statného hospodáře, „co só to vlastně ti fašisti?“

Lojzek po chvíli odpovídá:

„To só přece ti, kteří chtějí lepší vládu.“

„Ale to přece není nic špatného,“ konstatuje Stázka, která byla děvčica, když jsem ji znal a okolo níž teď stojí její tři děti.

věda a práce

Karel Vinklárak:

Technokracie v ohni diskuse

Technokracie stala se v Americe hlavním předmětem diskuse. Dle souhlasných zpráv získává najmě mezi inteligenci a dělnictvem nadšené stoupence. Mezi studenty na technických školách a universitách tvoří se technokratické kroužky a po celé zemi pořádají stoupenci veřejné schůze.

Je ovšem také dosti odpůrců. Teorie, která dokazuje nutnost odstranění soukromého podnikání, nahrazujíc jej celonárodním hospodářským plánem, která zamítá úspory, dluhy a úrok, jakož i bezpracný důchod, vyjímaje pensí a starost o mládež, a která zavrhuje celou dnešní finanční soustavu, musí vyvolati prudký odpor všech, jimž dnešní hospodářský řád poskytuje mnohdy nezasloužený důchod a moc. V boji proti nenáviděnému hnutí užívá se potom všech prostředků: argumentů vědeckých a rozumných, jsou-li jaké, a nejsou-li, pak se vybudují na nesprávných předpokladech. Teorii se podkládá jiný smysl, jejím původcům se kladou na účet myšlenky, jakých nikdy neměli; poukazuje se na nebezpečí, jaké lidu hrozí, zavrhně-li dávný, osvědčený řád. Nejpodstatnější závěry se zamlčují, a když se i takové zbraně zdají nedostatečnými, pak se přikročí k osobnímu zostuzování. V dnešní diskusi o technokracii našel by i slavný americký humorista Mark Twain látku pro novou humoresku.

Osobní boj soustřeďuje se na ideového vůdce hnutí, ing. Scotta. Vynašlo se proti němu, že nestudoval na vysokých technických školách v Německu, jak udává, že při stavbě vodní přehrady Muscle Shoals míchal cement, že v r. 1920 byl členem Průmyslových dělníků světa, že je vlastně zakukleným bolševikem, ba redaktor listu železářského průmyslu, „Iron Age“, obvinil jej a celou jeho skupinu, že zamýšlí zavést v Americe sověty, a že chce anektovati Kanadu a Mexiko.

Zatím anglické listy souhlasně referují, že ing. Scott je mužem vysokých kvalit, idealista, a v jeho zápalu pro novou myšlenku přirovnávají jej k Savonarolovi. Proti ostatním členům skupiny se tisková kampaň nevede. Jejich vědecká a osobní pověst je nade vši kritiku.

Hlavní argumenty.

Útočí se proti technokratům, že chtějí zavést výlučnou vládu techniků a inženýrů. Volání po takové vládě přirovnává se k někdejšímu požadavku vlády obchodníků. Politika nemůže prý býti z vlády vyloučena a není to ani žádoucí, poněvadž ústřední státní moc musí reprezentovati všechny složky obyvatelstva. Jejím úkolem je harmonisovati zájmy a činnost občanů. Technikové nemohou prokázati, že dovedou lépe vládnouti než advokáti a finančníci, kteří dnes prakticky ovládají politiku. Naleznou ve své utopii místo pro duši člověka, pro umění a náboženství? Co udělají s velkým počtem lidí, kteří se nenechají ukázniti a kteří dají přednost životu bez práce a bez cíle? Snad ani všichni lidé si nepřejí života blahobytného a čistotného.

Vytýká se technokracii dále, že je zastřeným socialismem a že je radikálnější než bolševism. To prý by ani tak nevařilo, protože moderní kapitalism stejně se blížil socialismu. Moderní stroje sice zničití nemůžeme, ač je možno, že i k tomu dojde, až lidstvo shledá, že je nemůže ovládnouti. Co tedy učiniti? Technokraté prohlašují, že peníze, jako měřítko statků a hodnot, jsou zastaralým a neúčinným prostředkem, a rádi by zavedli jinou měnu, založenou elektrickou a lidskou energií. To by znamenalo pouhou výměnu jednoho zla za druhé. Taková měna by byla tak dlouho dobrou, pokud by lid v ní neztratil důvěru. Jaká je záruka před hrůzami inflace a deflace?

Obhájece kapitalismu praví, že je vše v pořádku.

James S. Thomas, hospodářský expert Commonwealth and Southern Corporation, v článku, uveřejněném v „Nation's Business“, pokouší se o zvrácení teorie, podle níž zmechanisování výroby je příčinou krise. Strojová výroba přinesla život, nikoli smrt; stroj umožnil člověku, aby se stal pánem svého prostředí.

„Strach z vylučování lidské práce strojem vychází z předpokladu, že poptávka po zboží ustrne na určité výši. Stroj zvyšuje, nikoliv snižuje zaměstnanost. V textilním průmyslu anglickém, před zavedením Arkwrightova tkacího stroje v r. 1855, bylo třeba 700 dělníků, aby zhotovili tolik, co jeden stroj. To by znamenalo vyloučení 699 dělníků z práce. Avšak v r. 1856 bylo zaměstnáno 379.000 lidí v anglickém textilním průmyslu, zatím co r. 1835 počet zaměstnaných obnášel jen 218.000. V r. 1914 zaměstnával anglický textilní průmysl 689.000 lidí. V r. 1931 měla Anglie 24 mil. obyvatel, díky rozvoji průmyslu vzrostlo obyvatelstvo této země do r. 1911 na 45 mil. Zatím co počet obyvatelstva se zdvojnásobil, rozvoj průmyslu dal zaměstnání trojnásobnému počtu dělníků.

Vzrůstající výkonnost amerického průmyslu a konec válečné průmyslové inflace vyřadil, podle statistických dat ministerstva obchodu, opravdu mezi lety 1920 a 1928, 917.000 lidí z průmyslu. K tomu třeba připočítati 600.000 vyřazených ze zemědělství a 240.000 propuštěných zaměstnanců železničních, úhrnem 1,957.000. Sociální reformátoři jsou ohromeni těmito číslicemi. To však není celý obraz. Tak na př. zvýšil se mezi r. 1920 a 1928 počet zaměstnaných

v automobilovém provozu o 750.000. V r. 1928 bylo o 100.000 pojišťovacích agentů více než 1919. Výroba elektrických chladiců, světla a pohonu, petrolejového otopného zařízení, zvýšily počet nového zaměstnání o dalších 100.000. V téže době nových 100.000 lidí nalezlo práci na stavbách a při vedení nových podniků. Přibýlo nových 232.000 učitelů a profesorů, biograpy zaměstnaly dalších 125.000, holiči a kadeřníci vzrostli o nových 170.000, hotelová a restaurační služba zaměstnala dalších 750.000 a výroba radia 200.000. Zatím co stroj v Americe vyřadil z práce 1,957.000 lidí, nalezlo 2,527.000 zaměstnání v nových oborech přímo a na 2 mil. nepřímě. To více než vyrovná vzrůst obyvatelstva v uvedené době. Zvýšením strojové výkonnosti tvoří se nová zaměstnání, která nejen vyrovnají technologickou nezaměstnanost, ale zvyšují výdělek pracujících a tím i životní úroveň všeho lidu.“

Američané začínají přemýšlet.

Upton Sinclair, známý socialistický autor, však praví:

„Ať už technokracie navrhuje cokoli, diskuse o ní je potěšitelným znamením, že velká část amerického lidu začíná myslet. Tato skutečnost může být povzbuzující nebo zstrašující, podle toho, s jakého stanoviska pohlížíme na věc. Technokracie může nakonec přece jen odstranit naše nesnáze. Nadějným zjevem, projevujícím se v diskusi, je, že mnozí si začínají uvědomovat, že o problému musí být uvažováno v celku. Mnozí optimisté se domnívají, že nynější hospodářská krize řadí se do známého periodického zjevu a že po vyrovnání hospodářských sil se blahobyt opět vrátí. Jestliže mají pravdu, pak není třeba se něčeho obávat. Avšak nynější krize zdá se mít jinou povahu, než měly dřívější periodické hospodářské nesnáze, a to jak svým rázem tak i svým rozsahem. Všechno se změnilo. Deprese devatenáctého století byly pouhé bolesti rodičích se průmyslu. Průmyslová výroba dosáhla však svého plného rozvoje a nynější její nemoc je jiného druhu. Rozdíl spočívá ve dvou důležitých skutečnostech:

1. strojová výroba dosáhla nepředvídaného rozsahu a dokonalosti,
2. není už více velkých, dosud nevyužitých cizích trhů. Strojová výroba byla zavedena už ve všech částech světa.

Celý hospodářský systém světa trpí hluboce zakořeněnou chorobou a zdá se, že pro ni není léku. Jestliže však nesnáze hospodářského života světového nebudou odstraněny a nelepší-li se poměry, pak i po přechodném zlepšení dostaví se nové zhroucení, daleko horší nynějšího, a rozvrat bude pokračovat, dokud zoufalý lid nebude hledat nějaké východisko.

Dostaví-li se nová éra prosperity, pak se na technokracii rychle zapomenou. Lidé budou příliš zaměstnání vyděláváním dolarů, aby se zabývali spekulací, jak změnit své měřítko všech hodnot. Jestliže se však nová vlna blahobytu nedostaví, nebo jestli po krátké takové vlně přijde nová krize, pak technokracie má naději, že s jinými doktrinami bude zápolit o dědictví po mrtvém kapitalismu. V takovém případě však se zdá, že neobstojí před evangeliem z Moskvy. Mezi oběma ideami je beztak mnoho společného.“

Potřebujeme nové měřítko hodnot?

Důležitou částí nové teorie je nahrazení peněžního systému novým směnným prostředkem. Redaktor „New Republic“, amerického pokrokového týdeníku, Mr. Soule, vysvětlí, oč se jedná. Peníze mají být nahrazeny nepřevodnými osobními poukázkami, platnými podle potřeby, měsíc nebo rok, na nichž při nákupu bude přešitá příslušná částka. Plná nákupní výše národa, rozdělená v dané době, má se rovnat výši jeho zásob, připravených k distribuci. Nikdo nebude moci ukládati takovou měnu, ani půjčovat na úrok. Cena zboží stanoví se podle energie, potřebné k jeho zhotovení a distribuci. „New Republic“ praví, že takový systém by se mohl uskutečnit jen po odstranění soukromého zisku, úroků a soukromého podnikání ve výrobě a distribuci. Ale stejných výsledků bylo by lze dosáhnout při stejných předpokladech i u nynějšího směnného prostředku.

Největší překážkou je lidská špatnost?

Chicago Tribune napsala:

Technokraté se tedy domnívají, že by se mohli vyvarovat nesnází, jaké vyvolali ruští bolševici. Zapomínají na největší překážku, jaká se nezbytně dostavuje při provádění podobných plánů, a tou je vrozená lidská špatnost. Někdo musí určovat ceny, někdo musí rozho-

dovat, má-li se výroba zvyšovati nebo snižovati. Po zavedení nového řádu nastal by nový zápas o moc, pokrytci a pochlebníci dostali by se zase k veslu a politika by zůstala politikou. Technokraté mohou přivést lid do bídy, jako se to zdařilo bolševikům, nemohou však z člověka učinit mravence. Na světě bude vždy dosti packářů a hloupých lidí.“

Názory inteligence.

„New York Herald“ (Paříž) provedl o technokracii anketu mezi členy americké kolonie v Paříži. Zde několik typických posudků:

Dr. Earle E. Babcock, associační ředitel Carnegieovy nadace pro mezinárodní mír:

„Ačkoliv technokracie si zaslouží vážné studie, její závěry zdají se mně být přemrštěné. Věřím, že pokrok světa bude se rozvíjet podle směrnic technokracií naznačených, ale americký lid se k němu nedá donucovat. Technokracie předpokládá tři nebo čtyři dny práce v týdnu, aniž při tom řešila otázku volného času. Stejně hlásá využití všeho.“

Charles G. Loeb, předseda americké obchodní komory ve Francii:

„S teoretického stanoviska je technokracie nanejvýš zajímavou, nechápu však, jak by se dal nahradit nynější peněžní systém. Ačkoliv nemohu říci, že věci rozumím důkladně, přece mám dojem, že je skoro utopistická. Zdá se to být nanejvýš zajímavé úsilí ekonomistů, něco, co naplňuje duše lidu nadějí. Věc zasluhuje dalšího studia a vysvětlení.“

Dr. J. Wilson Cochran, farář americké církve v Paříži:

„Mám dojem, že odpor proti technokracii přichází hlavně z kruhů, jež si přejí zachování nynějšího stavu v průmyslu. Ti by rádi prohlásili ing. Scotta za šarlatána. Lidstvo se však už nemůže vrátit do starých poměrů, a technokracie může být významným činitelem při utváření nového řádu. Je však třeba řešit otázku volného času.“

Dr. Horatio Krans, ředitel American University Union:

„Nevím o technokracii mnoho, avšak pohlížím na věc s podezřením, poněvadž je založena na statistice, jež dosud nemá dostatečného ověření. Zdá se mně, že se jedná o extrémní socialism, jehož uplatnění potřebovalo by početnou byrokracii.“

Theodore Rouseau, místopředseda Guaranty Trust Co.:

„Neznám podrobnosti nové hospodářské filosofie, myslím však, že americký lid je ochoten přijati jakoukoliv teorii, která by jej vedla z největší hospodářské krize v historii.“

John R. Bacher, předseda americké universitní nadace:

„Tu část technokratického plánu, žádající lepšího využití mechanické síly a spravedlivějšího rozdělení výtěžků práce, možno považovat za správnou. Jsem však proti vládě inženýrů. Potřebujeme nejen inženýry, ale také techniky sociálního pokroku.“

Názory typického politika a ekonomisty.

Ze Spoj. států hlásil anglický tisk tyto posudky:

Alfred Smith, jeden z vůdců demokratické strany:

„Inženýři na místo politických vůdců ve vládě? Připomínám, že jsme právě ukončili éru vlády inženýrů ve Washingtoně. Zdá se, že lid tuto vládu příliš nemiloval.“

Dr. Irving Fisher, profesor národního hospodářství v Yale:

„Moje hlavní kritika těchto neprokázaných dogmat je, že úspora lidské práce poškozujícím dělnictvo.“

Co říká svědek?

Předseda Amerického klubu v Paříži, Laurence Hills, vrátivši se právě z návštěvy Spojených států, přednášel 19. ledna před shromážděním členů klubu, amerického vyslanectví a

novinárů, o nejnovejších směrech amerického života. Prohlásil mezi jiným, že Evropa si dosud neuvědomila bídu, jaká dnes vládne v Americe, nevidí problémů tak ohromné, mechanicky organizované země a základních změn, jež prožívá ve směru mravním a materiálním. Za jeho pobytu v minulých letech mluvilo se všude o blížící se prosperitě, „která byla právě za rohem“. Letos však se už nemluví o nastávajícím blahobytu. Není více proroctví, naopak převládá mínění, že krize není nějakou malou nemocí, nýbrž že se jedná o hluboce zakořeněný neduh a že bude potřeba radikálních léků. Nové myšlenky zachvátily zemi a některé z nich jsou nebezpečné. Jedná se o technokracii, jež je nevysvětlitelnou jako Einsteinova teorie relativity a pro některé lidi tak nedotknutelnou jako sny, ale je to velmi vážná věc, poněvadž v této myšlence je skryta sociální revoluce. Americký lid je v docela jiném rozpoložení než byl ještě před rokem, protože je postaven ke zdi bídy a nouze. Technokracie není pouhým chladným přehledem zdrojů energie Spojených států, je to obraz, kam zavedl stroj Ameriku a celý svět. Stroj prý je ovládan kapitalisty, je všemocný, lidská práce není už nezbytným činitelem ve výrobě, jednotky energie jsou rozhodujícím činitelem. Stroj nemá býti už ovládan kapitalistou, nýbrž radikálním inženýrem. Technokracie sníží pracovní dobu a slibuje každému výdělek 20.000 dolarů ročně. Jedna věc přednášejícího zvláště překvapila: lidé se v této situaci rozlišují podle nových směrnic. Staré rozdíl mezi konservativci a radikály mizí, lidé jsou buď proti nebo pro nový řád.

Co praví anglický gentleman?

„Times“ v článku o technokracii praví:

„Některé části nové teorie nejsou dosud jasné, poněvadž přehledy, jak byly vypracovány inž. Scottem a jeho spolupracovníky, jsou psány vysokým vědeckým slohem. Některé závěry mohou národohospodářskými znalci snadno býti vyvráceny. Směrnice výzkumů a závěry, jež byly vypracovány ze sebraných dat, jsou zřejmě dílem inženýrů, myslících v pojmech mechanické výroby a ignorujících jakoukoliv úvahu o psychologii.“

V redakčním článku praví týž list:

„Výrobní kapacita moderního státu nemá skoro žádných hranic. V celém světě je buď aktuální nebo potenciální hojnost potravin, oděvu a tepla — zmiňujeme-li se jen o hlavních potřebách života. Právě však pro výsledky moderních metod produkčních, částečně také z nespočetných příčin rázu přirozeného i umělých zásahů, distribuční kapacita nadržela kroku ve vývoji s kapacitou výrobní, a přebytek statků z toho vyplývající dal vznik takovým nesnázím, jaké si dnes uvědomují všechny státy světa. Žádný stát nemá práva dtkovat jinému, jak má tyto nesnáze odstraniti, ale každý stát musí jim čelit jako otázce, jež rozhoduje o jeho životě a smrti.“

Liberální vůdce odsuzuje dnešní řád.

V řeči, kterou u příležitosti svých 70. narozenin pronesl anglický státník Lloyd George k sedmi tisícům liberálů v Caernarvonu, pravil doslovně:

„Co je dnes se světem, že tolik milionů nachází se na kraji hladu a tolik dalších milionů je uvrženo v zoufalství? Vznikl tento stav z nedostatku? Právě naopak: po nakrmení nespočetných milionů zůstalo ve skladištích příliš mnoho zásob a tyto přebytečné zásoby zvrátily světové trhy natolik, že nastala nouze. Jaký to výklad našeho hospodářského systému! Největší zázrak Prozřetelnosti byl celní ochranou změněn v prokletí.“

A dále praví:

„Právě se ve světě zvedá pokřik proti tak zvané technokracii. Co je to technokracie? Pomocná ruka, kterou věda podává pracujícímu člověku v jeho lotopě, která chce naplniti jeho spížirnu dobrými věcmi. Měli bychom vítati toto zářivé poselství hojnosti, jež přichází tak včasné na pomoc zatíženému světu.“

Lloyd George odsuzuje dnešní řád a zavírá svou řeč tímto prohlášením:

„Existující průmyslový, finanční a hospodářský řád s jeho slepou a krutou hrabivostí, jeho marnotratností a chudobou, jeho požívačností a bídou, jeho plýtváním statky a chaosem, s jeho desítkami milionů poctivých dělníků, nucených jísti chléb dobročinnosti, zatím co hojnost úrody hnije v polích, poněvadž se nemůže dostatí potřebným; s jeho brlohy, v nichž humánní člověk by se zdráhal ubytovati svůj dobytek, s jeho státy, jež se organizují pro vyhladovění a vyvražďení jeden druhého — tento systém byl vážen a shledán lehkým. Svědectví proti němu se hromadí a důkazy proti němu tyčí se do nebes. Jsou viditelné všem. Tento systém nemůže ujíti odsouzení. Hle, soudce stojí už přede dveřmi!“

U zdroje všech hospodářských nesnází.

Prof. Frederick Soddy, národohospodář a profesor neorganické a fyzické chemie slavné oxfordské university, autor knihy „Wealth, Virtual Wealth and Debt“ (Bohatství, skutečné bohatství a dluhy) v článku „Lidé, stroje a peníze“, uveřejněném v „Daily Mail“, praví, že znamená-li technokracie diktátorskou vládu techniků, pak se prohlašuje proti ní. Je jedním z toho mála demokratů, zbylých kromě těch, jež jsou na demokracii hmotně interesováni. Rozepisuje se o původu nové hospodářské teorie, praví, že není novou a že k závěrům, k nimž došli američtí technokraté, byla už před desíletím přivedena anglická skupina „nové ekonomie“ pod vedením maj. Douglase. Angličtí stoupenci nové školy národohospodářské dávno si uvědomili, že technologický pokrok učinil dnešní sociální instituce a hospodářský řád stejně zastaralými jako nebezpečnými. Tvrzení, že lidstvo nemůže dosíci kýženého blahobytu, neopustí-li dnešní cenový systém, je hlavní podstatou Douglasova plánu. Změna směnného prostředku za poukázky energie byla v Anglii hlásána mnohými reformátory. Jestliže vědecký pokrok se nezastaví, něco podobného bude civilisaci vnučeno.

Autor vzpomíná, jak sám došel ke svým studiím: viděl, jak obyčejný zdravý rozum umožnil fyzické vědě a jejímu výkonnému odvětví, inženýrství, nepřetržitý pokrok a cestu od úspěchu k úspěchu. Napadlo mu, zda by nebylo možno uplatnití takový postup i v ekonomii.

„Stejně jako ve fyzice je snadnějším porozuměti prostým zákonům určitého tělesa než jeho částicám, obrátil jsem se raději ve svých studiích k hospodářství celého národa než k hospodářství jednotlivce. Stručně řečeno, snažil jsem se raději vyšetřiti, jak národy získávají prostředky k životu, buď blahobytnému nebo bídnému, než abych studoval otázky, jež trápí politiky, sociology a národohospodáře, otázky, jež vznikají z rozporů mezi jednotlivci a třídami a z podílu na kořisti, již každá z nich odnáší z tohoto zápasu. Uvědomil jsem si hned na počátku svých studií, že jsem na panenské půdě a že všechny názory, vztahující se k národnímu hospodářství, jsou obráceny na rubru.“

Tyto ideje se poslední dobou poněkud zlepšily, ale po celá desítilletí se myslelo, že svět musí velmi šetrně, aby nahradil válkou promrhané statky. To by bylo čirým rouháním se pravdě a tak marné počínání, jako kdyby přebytek elektrické energie se upravil zastavením celé elektrárny. Když studujete život národa a síly, určující, žije-li v dostatku nebo bídě, jsou tu tři věci, jež rozhodují: zdroj energie, vynálezy a objevy k jejímu využití a lidský důmysl i práce, jež se přetvořují ve statky.

To byl počátek mých studií. Když jsem se pokusil o uplatnění stejné metody na systém distribuční, to jest na peněžní civilisaci na rozdíl od civilisace feudální nebo komunistické, měl jsem dojem, že náš svět postrádá zdravého rozumu. Jsem dosud, aspoň duševně, demokratem, protože věřím, že kdyby si demokracie dala práci a zjistila, čím je ve skutečnosti její peněžní systém, pak by si to dvakrát rozmyslela, než by dala správu svých věcí do rukou těch, kteří v době největší hojnosti, jakou kdy svět viděl, přivedli státy na pokraj bankrotu. Břemeno, které finanční systém uvalil na svět, buď zničí demokracii, nebo demokracie pozná svůj finanční systém lépe, než odpovědní státníci si myslí, že je pro ni dobré. Své názory o peněžním systému uložil jsem do výše zmíněné knihy a do díla „Money versus Man“ (Peníze proti člověku). Mnozí lidé začínají už nejasně tušiti, že v moderním finančním svstému je něco podivného. Z návrhů technokratů soudím, že chtějí zahrnouti dnešní cenový systém a nahradit jej poukázkami energie. Domnívám se, že se dosud nedostali ke kořenům svého systému. Málo lidí dovede pochopiti, jak podivným je náš finanční systém.“

Anglická dělnická strana souhlasí.

Bývalý ministr v dělnické vládě, Herbert Morrison, prohlásil na schůzi dělnické strany, že američtí technokraté došli ke stejným závěrům jako socialisté. Kdyby nebylo jiného východiska, prohlásil by se pro jejich návrhy, ale socialism, jenž se shoduje s demokracií, poskytuje logické a obsažné důsledky technokratické analýsy. Souhlasí podstatně s touto analýsou, je pro spolupráci technických znalců, pro znárodnění výroby a pro spolupráci dělnictva s vědou. V podobném smyslu vyslovili se také jiní předáci anglické dělnické strany.

Technokracie položila teprve základy.

Je zajímavé, že kromě paušálního odmítání nové teorie nebylo podáno mnoho vážných argumentů. Snad ještě největším je psychologický důvod, totiž, že lidstvo není mravně připraveno pro nový hospodářský řád a že se nevzdá motivu zisku a peněžního majetku. To je ovšem slabý důvod pro milióny strádajících.

Technokratická skupina ostatně netvrdí, že předkládá zářivý plán. Vyřešila pouze základní otázky a na podrobnostech pracuje dále. Netvrdí také, že přináší spásu všemu lidstvu. Studovala stav vysoce industrializovaného státu a praví, že závěry, k nimž došla, mohou být uplatněny pouze technicky vyspělým obyvatelstvem.

Pokus o záchranu dnešního řádu?

Dr. Nicholas Murray Butler, rektor kolumbijské university, uvědomil si všeobecný zájem veřejnosti o novou teorii, podlehl nátlaku interesovaných kruhů a jmenoval v těchto dnech komisi národohospodářů a publicistů, aby uvážili celou otázku vlivu technologického pokroku, zvláště, jak působí hromadnou výrobou na hospodářský proces a sociální blaho. Komise má studovati, jakou úlohu hraje cenový systém v produkci, analysovat vztahy mezi ukládáním peněz pro důchod a výrobou v nynějším hospodářském řádu, zkoumat vhodnost kontroly cen za účelem jejich stabilizace ve vnitřním a zahraničním obchodu; zkoumat hospodářské důsledky zlepšení výrobní techniky, dostatečnost nynějšího finančního systému za moderních průmyslových poměrů a formulovat směrnice, jež vzejdou ze studia naznačených problémů. Dr. Butler prohlásil, že komise má se zvláště zabývat nesnáze, vyplývajícími ze skutečnosti, že technika výroby a technika distribuce vyvíjely se skoro nezávisle jedna od druhé a dnes nefungují v harmonii.

Předsedou komise byl jmenován Robert H. MacIver, profesor filosofie na kolumbijské universitě, a členy je deset jiných profesorů téže university, dále Walter Lippmann, redaktor New York Herald-Tribune, Edmund Day, z Rockefellerovy nadace, Benjamin Anderson, ředitel Chase-banky, George Soule, redaktor New Republic a Harlow S. Person, člen Taylorovy společnosti. Ze skupiny technokratů nebyl do komise jmenován nikdo.

dopisy

Autor o kritikovi

Milý Peroutko, v tomto čísle „Přítomnosti“ otiskujete Kodíčkův článek, který vznikl z jednoho hovoru o mizerii české kritiky. Od toho hovoru uplynul nějaký čas; v té době jsem vydal knížku, o níž se už začalo psát způsobem u nás neobvyklým. Nuže, mám jistou obavu, aby mé špatné mínění o kritice, pokud je cito-

váno v Kodíčkově článku, nebylo vykládáno jako moje odpověď na nějaké referentské psaní mně aktuálně a z osobních pohnutí nepříjemné. Nepokládám za poctivé, vyřizuje-li někdo své osobní účty fechtováním ve jménu obecných pravd. Nebudu žalovat na desolátní poměry, šlápne-li mi někdo na nohu; to se, jak známo, vyřizuje jinak. Podobně nebudu apostrofovat celou kritiku, mám-li na mušce toho nebo onoho pána. A ví bůh, mám jich na mušce několik.

Tedy exempli gratia: dovolím si být osobní. V „Národním osvobození“ kritizuje pan G. mého „Hordubala“. Nechme stranou jeho souhlas či nesouhlas; to je jeho soukromá záležitost, a považuje-li za důležité zvěstovat urbi et orbi, co jemu se líbí či nelíbí, bůh s ním — non est disputandum. Jenže kritika, jak doufám, je také k tomu, aby říkala, co v knize je; a to už není soukromou věcí pana referenta; do toho má co mluvit, řekněme, i sám autor. Tedy podívejme se na pana G.:

1. Nejprve podává obsah knihy. Činí to sice svými slovy, ale špatně. Nechápe základní konflikt. Nechápe trojdělení knihy. Nevidí do vnitřní motivace. Myslí si, že podává obsah, když namáhavě a školácky přežvykuje zevní děj.

2. Následuje tak řečená analýsa. „Konkretní děj horala... je Čapkovi podkladem k odtahité analýze lidské spravedlnosti a jejího výkonu.“ Jenže autorovi není o této odtahité analýze nic známo. — První část prý má „nadstavbu, jež dává názorové a citové perspektivy autorovy na oblast lidské spravedlnosti“. Autor podotýká, že se vůbec žádnými názorovými ani citovými perspektivami na oblast lidské spravedlnosti nezabýval. „Čapek nepostavil objektivní problém spravedlnosti a justice do středu svého díla.“ Opravdu ne; rovněž ne problém elektrisace jižních Čech nebo problém regulace Bodrogu; buď poctivě řečeno, že ho řečený problém nikterak v daném případě nezajímal. „Naopak: jenom o něm (t. j. o tom problému) dává sem tam mluvit, aby dal najevo svůj hluboký souhlas s míněním starého četníka.“ Pane G., citovat! kde dal autor najevo svůj hluboký souhlas se starým četníkem? „Stejně se posmívá tomu, když orgán spravedlnosti chce vypreparovat logický a jasný justiční případ.“ Pane G., kde se autor posmívá? Takto neodpovědně zacházet s textem není přípustno.

3. Načež pan G. dává najevo svou sčtetlost. „Je to český populism v nejčistší formě.“ To se ví, musí se to narazit na francouzské kopyto populismu. „Postava starého četníka je zvláště inspirována Chestertonem.“ U všech všudy, prosím, račte blíže uvést: čím z Chestertona? Až to pan G. učiní, prozradí mi autor ochotně svůj domácí zdroj inspirace.

4. Posléze pan referent poučuje autora: „Toto spojení objektivního jádra a subjektivního výkladu činí názorový i stylový nesouzvuk této povídky.“ (Činí „nesouzvuk“ a „dávati perspektivy“ — jaká slohová potence!) „Druhá část je jiná. Tam ustupuje epický názor, neboť Čapek už netvoří elementární život, nýbrž vede z jeho faktů svůj subjektivní důkaz o lidské spravedlnosti.“ (Rozumějte: vésti důkaz = Beweis führen; jsme tu ve škole stylových souzvuků.) K tomu by autor mírně poznamenal: a) že kniha „Hordubal“ je vnitřně i zevně rozdělena na tři knihy, aby nikomu nemohlo ujít, že tu jde úmyslně o trojí naprosto různá ladění; b) že se tu nikterak nemá spojovat objektivní jádro a subjektivní výklad, nýbrž tři objektivní průběhy, řekněme tři stejně objektivní tvárnosti jednoho děje, zřetelného jednou z nitra, jednou zevně, jednou mediem mravního soudu; při čemž autor nechává stranou poučný výklad, co je objektivní a co je subjektivní, neboť pan G. zřejmě není doma na poli základních filosofických pojmů; c) že Čapek nevede subjektivní důkaz o lidské spravedlnosti, neboť jednak se nedopouští tak hrubých jazykových poklesků, jednak je ochoten podávat důkazy logické nebo empirické, ale nikoliv subjektivní (z vrozeného odporu k špatně užitým pojmům), a

za třetí v příběhu o Hordubalovi nežádal od lidské spravedlnosti nic víc, než dokonání vesnické balady.

Tak to je osobní dovětek k mé neosobní invektivě proti kritice. Zdá se mi, že bych teď mohl své výtky rozmnožit o několik bodů, které, jak zřejmo, nejsou v naší kritice vyloučeny: tak na příklad povrchnost, pseudovzdělání, snad úmyslně křivý výklad textu, neschopnost číst a psát a ledacos jiného; ale nechám si to napodruhé — příležitost k tomu se najde. Váš

Karel Čapek.

Sociálně demokratický dělník nám píše

Vážený pane redaktore!

Zasílám Vám příspěvek ke článkům poslance dra Macka. Doufám, že mu poskytnete místa ve svém listě, neboť má být projevem radosti nad prolomením mlčení, resp. umlčování, neboť předpokládám, že pravá příčina otištění článku byla vyvolat diskusi a debatu, která je ve stranickém tisku ne-li nemožná, tedy alespoň velmi obtížná. Může tím být docíleno určitého osvězení a snad zlepšení poměrů. Nepřipojuji své jméno pro veřejnost proto, poněvadž jsem také funkcionářem strany, ne ovšem tak významným, abych si mohl dovolit takovou kritiku jako dr. Macek. Znáte zajisté sám stranický život, že podobný projev mohl by být příčinou k snaze zabránit další kritice úplným umlčením.

Když vyšel první článek dra Macka v *Prítomnosti*, na schůzi jednoho okresního výboru strany soc. dem. (tedy strany, jejíž příslušníci se cítí články dra Macka nejvíce interesováni, poněvadž se jedná o jejich poslance) padl tento výrok: „Ten Macek nám promluvil z duše. Vyjádřil to, co jsme už dávno cítili a co už nás dávno tížilo. Jen aby se teď nechal zastrašit.“ Resumé debaty bylo, že můžeme vítat mužnost jeho projevu a otevřenost, s kterou vyjádřil naše pochybnosti, které vysloveny ve stranických institucích byly buď odmítány jako planý radikalismus, jako věčná opozičnost, jako nespokojenost, která neví, co chce, nebo jako projev malověrnosti, neshodující se dobře se zásadovostí věrného straníka. Nevystihuje zcela přesně situaci dr. Macek, říká-li, že jeho projev bude přijat buď s oddechem: „Je to pravda, konečně to někdo řekl“, anebo s povzdechem: „Je to pravda, ale nemělo se to říkat.“ Jeho články byly přijaty asi s tímto doprovodem: „Konečně to někdo řekl, někdo, kdo něco znamená, důležitý politický činitel, který nemůže být tak lehce umlčen, a řekl to v tak význačné tribuně, která má ohlas ve všech vrstvách národa.“ Názory, podobné projevům dra Macka, se už ve straně soc. dem. dříve objevovaly, ať už v debatách na plenárních schůzích nebo okresních a župních konferencích, anebo, což už začínalo být horší, jen osobními debatami v úzkých kroužcích straníků mezi sebou, mlčících zato zarytých a ponuře ve schůzích, a vzdalujících se proto ostentativně aktivnější činnosti. A právě tato horší stránka, totiž zachovávaní pasivního mlčení, umožňovala onu tak zoufale stereotypní, jednotvárnou, a při tom nepravdivou frázi, objevující se v referátech o těchto schůzích, totiž tu otrěpanou větu: „Politika strany jednomyslně schválena.“ Tato fráze se ostatně objevovala i když v debatě bylo projevováno hodně námitek a nespokojenosti, podobných těm, které vyjádřil dr. Macek. Nebyly ovšem tak jasně řečeny, nebyly tak hluboce promyšleny a domyšleny, byly to projevy hodně neumělé a spíše instinktivní, ale vedení strany tím spíše mělo o nich uvažovat a podle nich jednat. Vedení strany vůbec v poslední době dopustilo se několika osudných taktických chyb. Čelní činitelé strany mlčeli z přílišné loyálnosti i tehdy, kdy měli závčas mluvit. Namátkou uvádím typický, skoro školský příklad při jednání o otázkách státních zaměstnanců, kdy předloni ještě v poslední chvíli ujišťovali vedoucí strany funkcionáře stát-

ních zaměstnanců, že tak zvaný třináctý plat vyplacen bude v plné míře, ač už tehdy museli určitě vědět, že se tak nestane. O něco podobného jednalo se při posledním jednání o snížení platů státních zaměstnanců, kdy postup strany nebyl také jasný a určitý. Velkou pozornost vzbudila také aféra posl. Brodeckého, z níž nedovedla strana vyvodit patřičné důsledky. Příslušníci strany také vzpomínají velmi živě toho, jak strana v době své opozice je vyvedla na ulice k demonstrování proti zákonu o clech, proti zákonu kongruovému, proti novelisaci sociálního pojištění a proti zhoršení samosprávných zákonů. A s překvapením konstatují, že po třech letech účasti strany ve vládě nebyl zlepšen a napraven ani jediný z těchto zákonů, ba ještě se zavádějí nová cla, nové daně, a to právě takové dávky, které v první řadě postihují dělnickou třídu. Mladší příslušníci strany, i když nechtějí rozvíjet znovu už tak otrěpaný a promrskaný generační problém, velmi nelibě nesou, že vedení strany nalézá se většinou v rukou soudruhů hodně starých, kteří nemají dosti živé pochopení pro nejakutnější a nejpálčivější otázky dnešní doby. Je to zejména stanovisko k rozpočtu ministerstva národní obrany a vůbec k otázkám mládeže. Jasný příklad nepochopení k nejpálčivější otázce dneška je stanovisko strany k racionalisaci a technickému pokroku práce. Jestliže při začátcích racionalizačního procesu jej Bechyně velmi dobře vítal, později zaujala strana k němu velmi rozpačité a nejisté stanovisko. A úplně bez ozvěny zapadl návrh několika pracovníků, kteří se specializovali na tento problém, aby ve straně byl zřízen vědecký ústav, který by zkoumal všechny důsledky racionalisace a určoval směrnice pro další postup strany v této otázce.

Hlubokou pravdu pronesl dr. Macek, jestliže žádal tak důrazně určitý plán. Volání po určitém plánu, po určitých směrnicích stalo se ve straně všeobecným. A jestliže strana se spokojuje jen tím, že prosazuje ve vládě určitá sociální opatření (která ale také někdy v praxi selžou a obrátí se v opak), dopouští se určité, netaktické, ale psychologické chyby, pomíjí-li úplně onu stránku plánů pro budoucnost, plánů hrubých, snad ne podrobných, ale zaručujících alespoň v budoucnosti lepší život a nápravu poměrů, a pak hlavně velkorysou propagandou je uváděti ve známost. Na místo toho spokojují se někteří politikové poukazováním na velmi vzdálené a nejasné červánky zlepšení na obzoru konjunktury, že potom bude dělnictvu lépe. A úplně mlčí k námitce, že každé zlepšení konjunktury znamená vlastně nové posílení kapitalismu a ne tedy jeho zkomírání. Kdy tedy možno vlastně očekávat nové budování socialismu?

Děkuji Vám, pane redaktore, za laskavé poskytnutí místa k vylíčení pocitů, které nyní zmítají myslí příslušníků strany soc. dem. Ovšem, nepřál bych si, aby těchto diskusních podnětů bylo tak zneužito, jako se stalo dru Mackovi, zvláště našimi soudruhy s levého břehu. Kritikou chceme docílit nápravy v celé dělnické třídě a ne nového štvání neb kacířování.

—eka, typograf.

Nezaměstnaní inteligenti píší

Velevážený pane redaktore!

Pan dr. Kocourek napsal do „Prítomnosti“ několik statí o bídě nezaměstnaných. Vybral si opravdu bédné obyvatele pražských nouzových kolonií. Já bych Vám dnes chtěl odhrnouti portiéru, za níž spatříte rodinu nezaměstnaného inteligenta. Jsou to lidé, kteří o své bídě nikomu neříkají a mají jí často více, než nezaměstnaný dělník. Strádají duševně i tělesně a nemají odvalu poprositi o kousek chleba. Je opravdovým štěstím pro inteligenta, získá-li na čas podřadnou práci dělníka v továrně. Při tom nevyhne se novému utrpení, výčitkám a hrubé ironii od náhodných spolupracovníků. Nikdo by nevěřil, kolik ničemnosti a uštěpačnosti obsahuje podprůměr některých

lidí. Snad právě tyto vlastnosti jsou náhradou za charakter a nikdo Vám to nemůže lépe potvrdit než inteligent, kterého železná nutnost zavedla do tohoto prostředí. Leč to je kapitola sama pro sebe a sociologicky zajímavá.

Továrna resp. průmyslový podnik omezuje výrobu. První je propuštěn, kdo přišel poslední. Se zoufalým pocitem opouští inteligent vrata továrny a výsměch rozněcuje obavu, co dá zítra své rodině, aby neusínala hladova. Malé úspory jsou dávno vybrány a z bytu o rozměrech 3×4 m zmizí jedna věc po druhé, nad každou padne mnoho slzí a v těch prázdných koutech a mezerách zůstává vzpomínka, jak krásný, milý a útulný měli jsme domov. Máš chuť zvednouti před kolemjdoucím dlaň a poprosit, ale ruka zdá se ti těžší než z olova a slova prosby uvíznou ti v hrdle stlačena přívalem slin, které se množí každému hladovícimu. Tisíckrát se tak odhodláš, pokaždé zmizí tvá odvaha před samým činem a ty klameš sám sebe. Říkáš si stále: teď již musím, směješ se své bázni a nadáváš skoro hlasitě své nerozhodnosti. Po prvním pokusu umírá však tvoje odvaha nenávratně. První, ke kterému jsi se vzmohl na prosbu, řekl ti: „Dyť seš študovanej a dyš tolik víš, tak si tím vydělej, na žebrotu's nepotřeboval študije.“ Máš strach, aby se o tvém zklamání nedozvěděl nikdo a zahanben spěcháš domů. Marně píšeš celé stovky žádostí a marně ohmatáváš celé stovky klik, nikde tvých služeb ani schopností nepotřebují. Den za dnem ochabuje tvá energie, ale v nitru rodí se z tebe bouřlivák, začínají se ti líbiti všechny radikální, ano i extrémní směry, o nichž před spánkem dojdeš k závěru, že by ti stejně neprosněly, a směješ se jim, protože v daném případě nemáš ani tolik odvahy, abys poprosil o něco, co by zahrnovalo neodbytnou trýzeň hladu. Musíš se ještě vzmužit, neklesat, snad již zítra bude trochu lépe, zkusíš ještě někde poprosit, vždyť máš ještě ženu a dítě — malé růžové robátko, které se udýchá radostným nadšením, že spatřilo tátu. Kdybys ty broučku věděl, kolik je v tátově nitru bolesti nad tím, že jsi přišel tam, kde ti nemohou dopřátí té nejprostší radosti z nasycení. A ten táta měl tolik růžových snů pro tebe, když dal počítí tvému životu. Tenkrát bylo ještě dobře, ale několik následujících dnů přineslo trapné rozčarování. Odpovědnost však zůstala. Ty dnes potřebuješ prádélko a kolébku, nebo postýlku, abys nemusel spát mezi námi, na tvrdé posteli ve výparu znavených těl a já nemám zač bych to koupil. Nevím, chlapečku, co ti řeknu, až zatoužíš po tom, co jiným šťastnějším tvým druhům působí radost. Bojím se té chvíle a chtěl bych ji oddáliti na tak dlouho, až přinesu první peníze za práci byt i namáhavou. Já budu pracovat rád, tvůj úsměv bude mi vzpruhou, abych neklesal, a pot si setru dřívě, než si budeme tváří v tvář, abys nepoznal tíhu života. Budu se těšiti na chvíle, až přijdeš s nesčetnou spoustou otázek. Až tenkrát snad vrátím se s tebou na svoje místo a dám ti plody duše své a všechno, čemu jsem se naučil. Dám ti vědomosti, které se mi zdály býti studánkou i mocností, ale za které mi nikdo nechce ani skývu dáti. Chtěl bych pro tebe jen malý kousek štěstí obsaženého v několika korunách, které bych pravidelně vydělal, abych tě zachránil před úskalími, u kterých jsem se zdržel sám. Chtěl bych, aby tě ty ostny strádání tak nebolely, abys bídou neztrácel odvahy, které je dnes k životu dvojnásob třeba. Leč moje chtění stihla bouře života a ta bouře je tak veliká, že hlas můj zaniká v přívalu nových vln. Stojí nás v té bouři tisíce a každý z nás v té bouři něco ztratil; někdo méně, jiný více, a nám zbyly téměř holé životy.

Naše existence závisí na dvou poukázkách a stravovací akci à Kč 10.— týdně a občas trošce jídla, které nám ze svých velmi skrovných prostředků poskytuje moje stará matka, která by spíše potřebovala naší pomoci. Sbirky pro nezaměstnané, to je úžasný paskvil, protože se výtěžky těchto sbírek rozdělují podle klíče politické příslušnosti a nejméně podle skutečné potřeby. Protože jsem se pro žádný politický směr neexponoval, byla moje žádost samozřejmě bezvýsledná a každé odvolání je úplně zbytečné a zvláště není-li člověk bezohledný a drzý. A tolik bychom potřebovali. Manželka alespoň teplý kabát, kterým by zároveň zakryla chatrný šat, a já střevíce. Musím chodit rychle, abych necítil ostrý chlad. Je velmi mnoho těch dojmů, které prožívá nezaměstnaný a žádný z nich není radostný a inteligent trpí tím více, že ztrácí prostředí sobě rovných vzděláním, ztrácí možnost poučení a zevnějškem přibližuje se posledním individuím lidské společnosti. A výhled?

F. D.

Praha, 1. února 1933.

Vážená redakce!

Že jste projevíli snahu pomáhati těm, které život utiskl, zbavuje mne ostychu požádati Vás o radu — snad i o pomoc.

Jsem z těch, jimž růst chlapecký otrávil válka a jinošský-studentský poválečná doba. S nezměrným nadšením spěl jsem do života a celou duší věnoval se, mimo svou práci, činnosti veřejné. Ale mladé moje oči příliš ostře viděly všecku bídu t. zv. „veřejného života“ a bédnost jeho vládců. Politické skandály střídaly korupční aféry, různé čachry atd. Vystřízlivěl jsem; znechucen a zklamán, oddal jsem se svému povolání a přes své mládí, získal jsem vedoucí místo v továrně, kdež zastihla mne hospodářská krize. Oddělení, které jsem vedl, bylo zrušeno, a moje mládí bylo druhým důvodem, že jsem byl propuštěn.

Radosti otrávil hochovi válka, nadšení a ideály zničily studentovi poměry v mladé republice a nyní konečně průmyslová krize vzala mi poslední — práci a chléb.

Jest mi 29 roků, jsem silný a odvážný, chci i umím pracovat a jsem odsouzen k zahálce. Nemůžete si představití smutek a trýzeň takového života bez práce a bez chleba. Jsem inženýr s prvotřídní kvalifikací, kdysi šéf dílny, kterou jsem zvelebil, racionalisoval výrobu, a nyní již celý rok marně se ucházím o jakoukoli práci. Na nouzové práce přijímání jsou pouze dělníci; inženýr odbýván je výsměchem, někde pokrčením ramen. Mám výborná vysvědčení, však o práci nezavadím.

Nuže, takový jsem já ubožák, jenž spoléhal jen na svou práci a sílu. Kdo mi poradí? Jsem zcela zbytečný v lidské společnosti, jen na obtíž, tisíckrát zneuctěný nezaměstnaný? Jest pro mne pouze jedna jediná cesta — poslední? Snad doopravdy zbývá pouze ona inženýrovi, záložnímu důstojníku, jenž má svoji čest a ještě chuť i schopnost poctivě pracovat, však nemá již chleba.

J. F.

(P o z n. r e d a k c e. Velmi prosíme své čtenáře, aby, mohou-li, poradili nebo pomohli naléztí práci některému z pisatelů těchto dopisů. Věříme, že prosba naše nemusí být marná. Podařilo se již v několika případech opatřit práci nezaměstnaným inteligentům. Adresy na požádání zašleme.)

Akademická inteligence doplňuje své knihovny
v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství,
v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

**Velký
výběr**

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.).

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek; aktovek a j. nepostradatelných pomůcek kancelářských i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno - Česká 16.